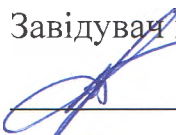

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет морського права
Кафедра морського та господарського права

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

 К. О. Дубова

«10.05» 12 2025 р.

УДК 349.6:502.3(477)(100)

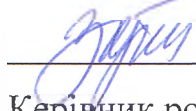
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему:

«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ У
ПРОМИСЛОВОСТІ:
ДОСВІД УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА»

Виконала:

студентка 6 курсу, групи 6512м

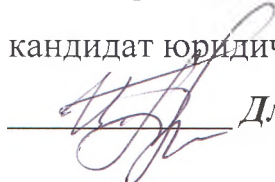
 Зубрицька Ю. Д.

Керівник роботи:

доцент кафедри морського та

господарського права,

кандидат юридичних наук, доцент

 Дмитрук І. М.

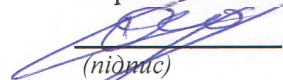
Миколаїв – 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Факультет морського права

Кафедра морського та господарського права
Спеціальність **081 Право**
Освітня програма **Право**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

 О. Ю. Дубинський
(підпис)

«05» 12 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту

Зубрицькій Юлії Дмитрівні
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: **«Правове регулювання екологічних ризиків у промисловості: досвід України та міжнародна практика»**

Керівник роботи **к.ю.н., доцент Дмитрук Ірина Миколаївна**

Затверджені наказом ректора **№ 1155-уч від « 30 » вересня 2025 року**

2. Термін подання роботи: 04.12.2025 року

3. Вихідні дані до роботи: **чинне законодавство, фахова література, матеріали конференцій, репозитарій університету**

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів) _____

Розділ 1. Теоретико-правові основи регулювання екологічних ризиків

Розділ 2. Правове регулювання екологічних ризиків у промисловості України

Розділ 3. Шляхи вдосконалення правового регулювання екологічних ризиків в Україні

5. Перелік презентаційних матеріалів **виконаний в програмі Power Point**

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	<u>Сторонні консультанти до підготовки розділів роботи не залучалися</u>		

7. Дата видачі завдання **06 вересня 2025 року**

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літературних джерел з предмета дослідження	вересень 2025 р.	виконано
2.	Складання розгорнутого плану роботи та ознайомлення керівника з планом кваліфікаційної роботи	вересень 2025 р.	виконано
3.	Написання розділу 1	вересень 2025 р.	виконано
4.	Написання розділу 2	жовтень 2025 р.	виконано
5.	Написання розділу 3	листопад 2025 р.	виконано
6.	Оформлення кваліфікаційної роботи	до 25 листопада 2025 р.	виконано
7.	Передача кваліфікаційної роботи науковому керівнику для написання відгуку	до 27 листопада 2025 р.	виконано
8.	Передача кваліфікаційної роботи рецензенту для рецензування	до 30 листопада 2025 р.	виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	05 грудня 2025 р.	виконано
10.	Захист кваліфікаційної роботи	19 грудня 2025 р.	виконано

Студент

Керівник роботи

Зубрицька Ю. Д.

Дмитрук І. М.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ	8
1.1. Поняття та класифікація екологічних ризиків у промисловості	8
1.2. Принципи сталого розвитку як основа правового регулювання	14
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ У ПРОМИСЛОВІСТІ УКРАЇНИ	24
2.1. Аналіз законодавства України у сфері екологічного захисту	24
2.2. Екологічні стандарти та їх впровадження у промисловості	29
2.3. Роль державних органів у забезпеченні екологічної безпеки ...	38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ	43
3.1. Досвід Європейського Союзу у сфері екологічного регулювання	43
3.2. Механізми контролю за дотриманням екологічних стандартів у промисловості.....	46
3.3. Роль громадянського суспільства та бізнесу у зниженні екологічних ризиків.....	50
3.4. Перспективи гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.....	54
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

АНОТАЦІЯ

Зубрицька Ю. Д. Правове регулювання екологічних ризиків у промисловості: досвід України та міжнародна практика – кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Випускова кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» (081 Право). – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Миколаїв, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному дослідженню досвіду України та міжнародної практики правового регулювання екологічних ризиків у промисловості.

У першому розділі *«Теоретико-правові основи регулювання екологічних ризиків»* розкрито поняття та класифікацію екологічних ризиків у промисловості. Проаналізовано принципи сталого розвитку як основу правового регулювання.

У другому розділі *«Правове регулювання екологічних ризиків у промисловості України»* проаналізовано законодавство України у сфері екологічного захисту. Детально розглянуто екологічні стандарти та їх впровадження у промисловості. Проаналізовано роль державних органів у забезпеченні екологічної безпеки.

Третій розділ *«Шляхи вдосконалення правового регулювання екологічних ризиків в Україні»* присвячений аналізу досвіду Європейського Союзу у сфері екологічного регулювання. Охарактеризовано механізми контролю за дотриманням екологічних стандартів у промисловості. Обґрунтовано роль громадянського суспільства та бізнесу у зниженні екологічних ризиків. З'ясовано перспективи гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами

У Висновках підведено підсумки та констатовано, що екологічні ризики у промисловості становлять одну з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства. Інтенсивний розвиток промислового виробництва, з одного боку, сприяє економічному зростанню, а з іншого – створює серйозні загрози для

довкілля та здоров'я населення. У зв'язку з цим правове регулювання екологічних ризиків набуває особливого значення як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Правове регулювання екологічних ризиків у промисловості є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища. Україна має значний потенціал для вдосконалення цієї сфери через адаптацію найкращих міжнародних практик і посилення внутрішніх механізмів контролю та відповідальності. Лише за умови ефективної взаємодії держави, бізнесу та громадськості можливо досягти високого рівня екологічної безпеки та забезпечити гармонійний розвиток суспільства й економіки.

Ключові слова: екологія, екологічні ризики, промисловість, громадянське суспільство, охорона природи, контроль, моніторинг, європейські і міжнародні стандарти, правове регулювання.

ВСТУП

Актуальність теми. Екологічні ризики, що виникають у процесі промислової діяльності, є однією з ключових проблем сучасного світу. Забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів, зміна клімату та деградація екосистем є безпосередніми наслідками недостатньо ефективного регулювання екологічної безпеки на національному та міжнародному рівнях. У цьому контексті правове регулювання відіграє важливу роль у забезпеченні балансу між економічними інтересами промислових підприємств і необхідністю захисту довкілля.

Україна, як держава з потужним промисловим потенціалом, стикається з численними викликами у сфері екологічної безпеки. Проблеми забруднення повітря, водних ресурсів, ґрунтів та накопичення небезпечних відходів є актуальними для багатьох регіонів країни. Водночас інтеграція України до міжнародного правового простору, зокрема в рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, спонукає до оновлення національного законодавства відповідно до сучасних екологічних стандартів.

Міжнародна практика у сфері правового регулювання екологічних ризиків демонструє широкий спектр підходів, що ґрунтуються на принципах: сталого розвитку, запобігання шкоді та «забруднювач платить». Такі інструменти, як екологічне ліцензування, оцінка впливу на довкілля (ОВД), запровадження «зелених» технологій та міжнародних стандартів ISO, є ефективними механізмами зниження екологічного навантаження.

Теоретичне підґрунтя склали праці В. Костицького, В. Андрейцева, Г. Анісімової, Є. Білецької, Ю. Боровика, Ю. Єлагіна, О. Полякової, І. Дегтярової та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз правового регулювання екологічних ризиків у промисловості в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Для досягнення цієї мети визначено низку послідовних завдань:

- розкрити поняття та класифікацію екологічних ризиків у промисловості;
- проаналізувати принципи сталого розвитку як основу правового регулювання;
- здійснити аналіз законодавства України у сфері екологічного захисту;
- розглянути екологічні стандарти та стан їх впровадження у промисловості;
- з’ясувати роль державних органів у забезпеченні екологічної безпеки;
- виокремити досвід Європейського Союзу у сфері екологічного регулювання;
- охарактеризувати механізми контролю за дотриманням екологічних стандартів у промисловості;
- визначено роль громадянського суспільства та бізнесу у зниженні екологічних ризиків;
- встановлено перспективи гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі правового регулювання екологічних ризиків у промисловості.

Предметом дослідження виступає правове регулювання екологічних ризиків у промисловості України на основі набутого досвіду та міжнародної практики.

Методологічна основа дослідження. Для дослідження правового регулювання екологічних ризиків у промисловості України на основі набутого досвіду та міжнародної практики було використано такі наукові методи: порівняльно-правовий метод, який дозволив проаналізувати законодавчі підходи України та інших країн щодо запобігання екологічним ризикам у промисловій сфері; системно-структурний метод, що забезпечив виявлення взаємозв’язків між окремими елементами правового регулювання екологічної безпеки; історико-правовий метод, який сприяв дослідженню еволюції правових норм у сфері охорони довкілля; метод правового моделювання, що дозволив розробити пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Крім того,

застосовувалися методи аналізу і синтезу для узагальнення наукових підходів до регулювання екологічних ризиків, а також емпіричний метод для вивчення практики застосування правових норм у цій галузі. Такий комплексний підхід забезпечив глибоке розуміння проблематики та сприяв розробці рекомендацій для покращення національного правового регулювання з урахуванням міжнародних стандартів та зобов'язань України.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел, який складається з 81 найменування. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ

1.1. Поняття та класифікація екологічних ризиків у промисловості

Екологічні ризики є невід’ємною складовою сучасної промислової діяльності, яка відзначається високим рівнем техногенного навантаження на природне середовище. У зв’язку зі стрімким розвитком промислових технологій, глобалізацією економіки та зростанням обсягів виробництва, актуальність дослідження екологічних ризиків постійно зростає. Зокрема, це стосується аналізу правових механізмів регулювання таких ризиків, їхньої класифікації та оцінки впливу на довкілля.

Екологічний ризик у промисловості визначається як імовірність виникнення негативних змін у стані навколишнього середовища внаслідок діяльності підприємств, що здійснюють виробничі процеси. Ці зміни можуть мати як локальний, так і глобальний характер, впливаючи на екосистеми, здоров’я населення та загальний екологічний баланс. У цьому контексті важливим є розуміння сутності екологічного ризику не лише з точки зору екології, але й з позиції правового регулювання.

Класифікація екологічних ризиків є ключовим інструментом для їх ефективного управління. Вона дозволяє систематизувати різні види ризиків за певними критеріями, такими як джерела виникнення, характер впливу, масштаби наслідків тощо. Серед основних категорій екологічних ризиків у промисловості можна виділити техногенні, хімічні, біологічні та радіаційні ризики, кожен із яких має свої особливості та правові аспекти регулювання.

У науковому та юридичному дискурсах особлива увага приділяється розробці нормативно-правових актів, які спрямовані на мінімізацію екологічних ризиків та забезпечення сталого розвитку промисловості. Враховуючи інтеграцію України до європейського правового простору, важливим завданням

є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами в галузі екологічної безпеки.

Таким чином, аналіз поняття та класифікації екологічних ризиків у промисловості є необхідним кроком для формування ефективної системи управління ризиками. Це сприятиме не лише збереженню природного середовища, але й забезпеченню балансу між економічними інтересами та екологічною безпекою.

Екологічні ризики в промисловості є важливим аспектом правового регулювання охорони довкілля, що набуває все більшого значення у контексті глобалізації та зростання антропогенного впливу на природу.

Екологічний ризик визначається як ймовірність виникнення негативних змін у навколишньому середовищі внаслідок діяльності людини, зокрема промислового виробництва. Як зазначає Андрейцев Б., екологічна безпека є ключовою складовою сталого розвитку, а її забезпечення вимагає ефективного правового регулювання (Андрейцев В., 2006). Екологічні ризики можуть виникати через порушення технологічних процесів, недотримання норм екологічного законодавства, або ж через недостатню інтеграцію екологічних вимог у виробничі процеси [20].

Екологічні ризики у промисловості є одним із ключових аспектів, які потребують всебічного аналізу та правового регулювання. З огляду на зростання індустріалізації, техногенне навантаження на довкілля досягає критичних масштабів, що викликає необхідність розробки ефективних механізмів управління екологічними ризиками. У цій статті розглянуто поняття екологічного ризику, його основні характеристики та класифікацію в контексті промислової діяльності.

Екологічний ризик визначається як імовірність виникнення негативних наслідків для природного середовища, здоров'я людини та соціально-економічних систем внаслідок антропогенної діяльності. У промисловості екологічний ризик пов'язаний із виробничими процесами, використанням природних ресурсів, утворенням відходів і викидів, а також можливістю

аварійних ситуацій.

Законодавство України визначає екологічний ризик як об'єкт правового регулювання, що вимагає запровадження превентивних заходів та відповідальності за шкоду, завдану довкіллю. Зокрема, в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплено принципи екологічної безпеки та відповідальності за порушення екологічних норм.

Екологічний ризик у промисловості характеризується наступними аспектами:

1. Причинно-наслідковий зв'язок. Ризик виникає внаслідок конкретних дій або бездіяльності суб'єктів господарювання.

2. Імовірність реалізації. Ризик має потенційний характер, тобто не завжди призводить до негативних наслідків.

3. Масштаб наслідків. Наслідки екологічного ризику можуть бути локальними (обмеженими територією підприємства) або глобальними (вплив на атмосферу, водні ресурси чи біорізноманіття).

4. Невизначеність. Точне прогнозування наслідків екологічного ризику ускладнене через багатофакторність впливів.

Класифікація екологічних ризиків є важливим етапом їх аналізу та управління. Вона дозволяє систематизувати загрози та розробити ефективні механізми їх мінімізації. У наукових працях виділяють кілька основних підходів до класифікації:

1. За джерелом виникнення:

- Техногенні ризики, що пов'язані з діяльністю промислових підприємств, транспорту, енергетики тощо.

- Природні ризики, спричинені природними явищами, такими як землетруси, повені чи урагани.

2. За масштабом впливу:

- Локальні ризики, що впливають на обмежену територію.

- Глобальні ризики, які мають наслідки для всієї планети (наприклад, зміна клімату).

3. За характером наслідків:

- Економічні ризики, що включають втрати у виробництві та фінансові витрати на ліквідацію наслідків.

- Екологічні ризики, що стосуються деградації природного середовища.

- Соціальні ризики, які впливають на здоров'я та добробут населення.

4. За часовими характеристиками:

- Короткострокові ризики, що мають швидкий прояв.

- Довгострокові ризики, наслідки яких можуть виникати через десятиліття.

Ще одним підходом до класифікації є такий:

1. За джерелом виникнення:

- Техногенні ризики. Пов'язані з використанням технологій, обладнання та матеріалів, які можуть спричинити шкоду довкіллю (наприклад, витоки хімічних речовин, аварії на нафтових платформах).

- Природні ризики. Виникають через взаємодію промислової діяльності з природними процесами (наприклад, забруднення водойм під час паводків).

- Антропогенні ризики. Викликані діями людини, зокрема недотриманням екологічних стандартів або норм безпеки.

2. За об'єктом впливу:

- Атмосферні ризики. Включають забруднення повітря шкідливими викидами (парникові гази, пил, токсичні речовини).

- Гідросферні ризики. Пов'язані із забрудненням водних ресурсів хімікатами, нафтою чи іншими забруднювачами.

- Літосферні ризики. Включають деградацію ґрунтів через видобуток корисних копалин, утворення відвалів і сміттєзвалищ.

- Біосферні ризики. Впливають на флору і фауну, спричиняючи втрату біорізноманіття або деградацію природних екосистем.

3. За масштабом впливу:

- Локальні ризики. Обмежуються територією підприємства або прилеглою зоною.

- Регіональні ризики. Охоплюють більшу територію, наприклад область чи

басейн річки.

- Глобальні ризики. Включають зміни клімату, руйнування озонового шару чи інші явища з планетарним масштабом.

4. За тривалістю впливу:

- Короткострокові ризики. Наслідки проявляються одразу після реалізації (наприклад, аварійний викид токсичних речовин).

- Довгострокові ризики. Мають віддалений характер впливу (наприклад, накопичення важких металів у ґрунтах).

5. За характером наслідків

- Екологічні наслідки. Включають деградацію природних ресурсів, забруднення атмосфери, води чи ґрунтів.

- Соціальні наслідки. Полягають у погіршенні здоров'я населення та умов життя.

- Економічні наслідки. Включають витрати на ліквідацію наслідків забруднення, втрату природних ресурсів або штрафи за порушення екологічного законодавства.

У контексті правового регулювання екологічних ризиків важливо враховувати досвід Європейського Союзу. Як зазначають автори збірника «Правове регулювання відносин у сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні», однією з ключових тенденцій є інтеграція екологічних вимог у всі аспекти політики та економіки (Дідик В.Г., 2007) [2]. Такий підхід дозволяє ефективно мінімізувати екологічні ризики на всіх рівнях.

Barczak A. у своїй праці «Kontrola podmiotów korzystających ze środowiska» акцентує увагу на необхідності посилення контролю за суб'єктами господарювання, які здійснюють вплив на довкілля (Barczak A., 2020) [3]. Автор наголошує, що ефективний контроль є запорукою зниження техногенних ризиків.

У статті Bazylińska-Nagler J. досліджується значення інтеграції вимог охорони довкілля в рамках співпраці ЄС з іншими країнами (Bazylińska-Nagler J., 2022) [4]. Авторка підкреслює важливість впровадження екологічних

стандартів у міжнародні угоди, що сприяє зменшенню глобальних екологічних загроз.

Важливим аспектом є також економічний вимір екологічних ризиків. У праці «Еколого-економічні системи: основні аспекти» Розум Р.І., Буряк М.В., Любезна І.В. аналізують взаємозв'язок між економічними процесами та екологічною безпекою (Розум Р.І. та ін., 2015) [5]. Автори наголошують, що впровадження зелених технологій може стати ефективним засобом зниження екологічних ризиків.

Сучасні тенденції розвитку зеленої економіки в Україні висвітлені у статті Сич К.О., Бугайчук В.В., Грабчук І.Ф. (Сич К.О. та ін., 2021) [6]. Автори зазначають, що перехід до сталого виробництва сприяє мінімізації техногенних ризиків і створює передумови для збалансованого розвитку.

Окрему увагу варто приділити екосистемному підходу, який визначається як квінтесенціальний принцип екологічного права. Суєтнов Є.П. у своїй праці акцентує на необхідності врахування взаємозв'язку між різними компонентами екосистеми при розробці правових норм (Суєтнов Є.П., 2020) [7]. Такий підхід дозволяє забезпечити комплексне управління екологічними ризиками.

Екологічні ризики у промисловості є складним і багатогранним явищем, яке потребує системного підходу до їх класифікації, аналізу та управління. Сучасні дослідження свідчать про важливість інтеграції екологічних вимог у всі аспекти діяльності підприємств, посилення контролю за дотриманням норм екологічного законодавства, а також впровадження зелених технологій.

Застосування екосистемного підходу до управління екологічними ризиками може стати ключовим принципом формування ефективної політики охорони довкілля. Водночас міжнародний досвід, зокрема практика ЄС, може служити корисним орієнтиром для вдосконалення правового регулювання в Україні.

Таким чином, формування ефективної системи управління екологічними ризиками є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку та екологічної безпеки в умовах сучасної промисловості.

Екологічні ризики у промисловості є невід’ємною складовою сучасного розвитку економіки, однак їхній негативний вплив можна мінімізувати за допомогою ефективного управління та правового регулювання. Класифікація екологічних ризиків дозволяє краще зрозуміти їхню природу та масштаби впливу, що сприяє розробці превентивних заходів.

Необхідність дотримання екологічного законодавства та інтеграція принципів сталого розвитку у промислову діяльність є ключовими чинниками забезпечення екологічної безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях.

1.2. Принципи сталого розвитку як основа правового регулювання

Сталий розвиток є однією з ключових концепцій сучасного глобального розвитку, яка охоплює всі аспекти людської діяльності, включаючи економічний, соціальний та екологічний виміри. У правовій сфері принципи сталого розвитку відіграють фундаментальну роль, адже вони слугують орієнтиром для формування законодавства, державної політики та міжнародних угод. У сучасному світі сталий розвиток виступає однією з ключових концепцій, що визначає напрями правового регулювання у різних сферах суспільного життя. Ідея сталого розвитку передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних цілей, що забезпечує баланс між потребами сучасного суспільства та інтересами майбутніх поколінь. У цьому контексті принципи сталого розвитку стають фундаментом для формування правових норм, політик та стратегій, спрямованих на довгострокове збереження природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та соціальної справедливості.

Сталий розвиток визначається як розвиток, що задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Це визначення, яке вперше було запропоноване у звіті Комісії Брундтланд у 1987 році, стало основою для численних міжнародних документів, включаючи Декларацію Ріо-де-Жанейро з

навколишнього середовища і розвитку 1992 року.

Правова природа сталого розвитку полягає у його інтегративному характері. Він об'єднує екологічні, економічні та соціальні аспекти, що відображається у формуванні відповідних норм права. Зокрема, це стосується екологічного права, земельного права, права природокористування, а також міжнародного права охорони довкілля.

Принципи сталого розвитку закріплюють основоположні ідеї, що регулюють взаємодію між людиною, суспільством і природою. Вони базуються на міжнародно-правових актах, таких як Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку (1992 р.) та Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року. Як зазначається в академічному курсі «Екологічне право України» під редакцією Ю.С. Шемшученка, ці принципи є основою для розробки національного екологічного законодавства, спрямованого на досягнення екологічної рівноваги (Шемшученко, 2005) [8].

До ключових принципів сталого розвитку належать:

1. Принцип інтеграції – забезпечення врахування екологічних, економічних і соціальних аспектів у процесі прийняття рішень.
2. Принцип запобігання шкоді – орієнтація на превентивні заходи для уникнення екологічних ризиків.
3. Принцип відповідальності – забезпечення відповідальності за шкоду, завдану довкіллю, з боку держави, юридичних і фізичних осіб.
4. Принцип участі громадськості – активне залучення громадян до процесу прийняття рішень у сфері охорони довкілля.

Як наголошує А.П. Гетьман у підручнику «Екологічне право», принципи сталого розвитку мають бути враховані при розробці будь-яких нормативно-правових актів, що стосуються природокористування та охорони довкілля (Гетьман, 2013) [9].

В Україні правове регулювання сталого розвитку здійснюється через низку нормативно-правових актів, серед яких Конституція України [10], Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» [11], «Про

стратегічну екологічну оцінку» [12], «Про оцінку впливу на довкілля» [13]. Проте імплементація принципів сталого розвитку в національне законодавство залишається викликом.

Зокрема, у звіті «Зелена таксономія в Україні» (2022) зазначено, що країна перебуває на початкових етапах впровадження європейських стандартів у сфері екологічного регулювання. Програмні документи, такі як Стратегія сталого розвитку «Україна – 2030», містять амбітні цілі, проте їх реалізація потребує більш ефективних механізмів контролю та стимулювання (Звіт, 2022) [14].

Досвід Польщі може бути корисним прикладом для України у впровадженні принципів сталого розвитку. Як зазначає К. Червінська-Кораль у своїй роботі, правова база Польщі включає чіткі механізми реалізації екологічної політики через програму розвитку сільських територій, що сприяє гармонізації економічних і екологічних інтересів (Czerwińska-Koral, 2020) [15].

Також варто звернути увагу на досвід інших країн ЄС щодо впровадження «зеленої таксономії» – системи класифікації видів діяльності з точки зору їхньої екологічної стійкості. Цей підхід дозволяє забезпечити прозорість інвестицій і спрямувати фінансові потоки на підтримку екологічно безпечних проектів.

Незважаючи на важливість принципів сталого розвитку, їх практичне застосування стикається з низкою проблем. Як зазначає О.В. Зайчук у своїй праці про принципи права, однією з головних перешкод є недостатня конкретизація цих принципів у законодавстві та відсутність чітких механізмів їх реалізації (Зайчук, 2012) [16].

Додатково слід звернути увагу на проблему недостатнього фінансування екологічних проектів і низький рівень свідомості населення щодо питань захисту довкілля. Як підкреслюють Гілсон і Дженкінс у своїх дослідженнях, важливою умовою успіху є активна участь бізнесу в реалізації принципів корпоративної соціальної відповідальності та впровадження технологій чистого виробництва (Hilson, 2000; Jenkins & Yakovleva, 2006) [17].

Принципи сталого розвитку є невід’ємною складовою сучасного правового регулювання, що спрямоване на забезпечення гармонійного співіснування

людини і природи. Для України важливим завданням є адаптація міжнародного досвіду до національних умов та створення ефективних механізмів реалізації цих принципів.

Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на вдосконалення правового регулювання, розробку інноваційних інструментів екологічного управління та посилення ролі громадянського суспільства у вирішенні екологічних проблем. Лише за умов синергії зусиль держави, бізнесу та громадськості можна досягти цілей сталого розвитку та забезпечити стале майбутнє для наступних поколінь.

Україна як держава, яка прагне інтегруватися до європейського правового простору, активно впроваджує принципи сталого розвитку у національне законодавство. Конституція України у статті 16 закріплює обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку та підтримувати екологічну рівновагу на території країни.

Незважаючи на значний прогрес у впровадженні принципів сталого розвитку в правове регулювання, існує низка викликів. Серед них можна виділити недостатню ефективність правозастосування, брак фінансових ресурсів для реалізації екологічних програм та низький рівень екологічної свідомості населення.

Однак перспективи залишаються оптимістичними. Вдосконалення правової бази, активізація міжнародної співпраці та залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень можуть стати ключовими факторами успішної імплементації принципів сталого розвитку.

Принципи сталого розвитку є важливим орієнтиром для формування сучасного правового регулювання. Їх інтеграція у національне та міжнародне право сприяє забезпеченню збалансованого розвитку суспільства та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь. Для України важливо продовжувати роботу над вдосконаленням законодавства у цій сфері, забезпечувати його ефективне виконання та підвищувати рівень правової культури населення. Тільки за умови комплексного підходу до реалізації

принципів сталого розвитку можна досягти гармонійного співіснування людини та природи у сучасному світі.

Екологічні ризики у промисловості становлять одну з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства. Інтенсивний розвиток промислового виробництва, з одного боку, сприяє економічному зростанню, а з іншого – створює серйозні загрози для довкілля та здоров'я населення. У зв'язку з цим правове регулювання екологічних ризиків набуває особливого значення як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Екологічний ризик у промисловості можна визначити як потенційну загрозу або шкоду, яку діяльність підприємств може завдати навколишньому середовищу, природним ресурсам чи здоров'ю людей. До основних джерел екологічних ризиків належать викиди забруднюючих речовин у повітря, скиди у водні об'єкти, утворення промислових відходів, а також аварії на виробничих об'єктах.

Правове регулювання екологічних ризиків спрямоване на їхнє попередження, мінімізацію та ліквідацію наслідків. Це досягається через встановлення нормативів, проведення оцінки впливу на довкілля (ОВД), впровадження екологічних стандартів та санкцій за порушення екологічного законодавства.

В Україні правове регулювання екологічних ризиків здійснюється на основі Конституції України, законодавчих актів та міжнародних угод. Основними нормативно-правовими актами є:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
2. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля».
3. Закон України «Про екологічну експертизу».
4. Кодекс України про надра.
5. Водний кодекс України.

Ці акти передбачають обов'язковість проведення оцінки впливу на довкілля (ОВД) для підприємств із підвищеним рівнем екологічного ризику, встановлюють норми викидів і скидів забруднюючих речовин, а також

визначають порядок ліквідації наслідків аварій.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (ОВД) є одним із найважливіших інструментів попередження екологічних ризиків. Він зобов'язує суб'єктів господарювання проводити оцінку екологічних наслідків своєї діяльності ще на етапі планування проєктів. Такий підхід дозволяє виявити потенційні загрози для довкілля та вжити заходів для їхнього усунення або мінімізації.

Україна також активно працює над гармонізацією свого законодавства з європейськими стандартами у сфері екологічної безпеки. Зокрема, це стосується імплементації положень Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди та інших нормативних актів Європейського Союзу. Проте, незважаючи на прогрес у законодавчій сфері, практична реалізація екологічних норм в Україні залишається викликом через недостатнє фінансування, слабкий контроль і корупційні ризики.

На міжнародному рівні питання екологічної безпеки регулюються багатьма угодами, конвенціями та протоколами. Одним із ключових документів є Орхуська конвенція (1998 р.), яка забезпечує доступ до екологічної інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя у питаннях, що стосуються довкілля. Україна ратифікувала цю конвенцію у 1999 році, що стало важливим кроком до забезпечення прозорості у сфері екологічного управління.

Важливу роль відіграє також Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.) та Паризька угода (2015 р.), які зобов'язують держави-учасниці вживати заходів для скорочення викидів парникових газів та адаптації до змін клімату. У контексті промисловості це означає необхідність впровадження енергоефективних технологій і переходу до використання відновлюваних джерел енергії.

Європейський Союз демонструє високий рівень правового регулювання екологічних ризиків через впровадження жорстких стандартів і вимог до підприємств. Наприклад, Директива про промислові викиди встановлює

обов'язкові норми щодо запобігання забрудненню та контролю за ним. Усі підприємства, що здійснюють діяльність із потенційними екологічними ризиками, повинні отримати відповідний дозвіл і дотримуватися визначених умов.

Незважаючи на значний прогрес у розвитку екологічного законодавства, Україна стикається з численними викликами у сфері правового регулювання екологічних ризиків. Серед основних проблем можна виділити:

1. Недостатній рівень виконання законодавства: Багато підприємств уникають дотримання екологічних норм через слабкий контроль з боку держави.

2. Низький рівень фінансування: Недостатність коштів на модернізацію виробництва та впровадження екологічно чистих технологій.

3. Недосконалість механізмів відповідальності: Санкції за порушення екологічного законодавства часто не є достатньо суворими для стримування порушень.

4. Відсутність належної участі громадськості: Хоча законодавство передбачає участь громадян у прийнятті рішень щодо екологічно значущих проєктів, на практиці цей механізм працює недостатньо ефективно.

Для подолання цих проблем необхідно вжити низку заходів. По-перше, слід посилити контроль за дотриманням екологічного законодавства через удосконалення роботи відповідних органів і запровадження сучасних технологій моніторингу. По-друге, необхідно стимулювати підприємства до впровадження інноваційних технологій через податкові пільги або інші економічні механізми. По-третє, важливо підвищити рівень екологічної свідомості громадян і забезпечити їхню активну участь у процесах прийняття рішень.

Отже, правове регулювання екологічних ризиків у промисловості є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища. Україна має значний потенціал для вдосконалення цієї сфери через адаптацію найкращих міжнародних практик і посилення внутрішніх механізмів контролю та відповідальності. Лише за умови ефективної взаємодії держави, бізнесу та громадськості можливо досягти високого рівня

екологічної безпеки та забезпечити гармонійний розвиток суспільства й економіки.

Екологічні ризики у промисловості є невід'ємною складовою сучасного розвитку економіки, однак їхній негативний вплив можна мінімізувати за допомогою ефективного управління та правового регулювання. Класифікація екологічних ризиків дозволяє краще зрозуміти їхню природу та масштаби впливу, що сприяє розробці превентивних заходів.

Необхідність дотримання екологічного законодавства та інтеграція принципів сталого розвитку у промислову діяльність є ключовими чинниками забезпечення екологічної безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях.

Отже, у сучасних умовах глобалізації, стрімкого розвитку технологій та зростання антропогенного впливу на довкілля проблема регулювання екологічних ризиків набуває особливої актуальності. Дослідження теоретико-правових основ цього регулювання дозволяє сформулювати комплексний підхід до мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку.

У розділі було проаналізовано сутність екологічних ризиків, їх класифікацію та правову природу. Встановлено, що екологічні ризики є невід'ємною складовою сучасного суспільного розвитку, а їх регулювання вимагає ефективного поєднання правових, економічних та управлінських механізмів.

Ключовими висновками дослідження теоретико-правових основ регулювання екологічних ризиків є такі положення:

1. Необхідність удосконалення законодавчої бази. Аналіз чинного законодавства України у сфері екологічної безпеки свідчить про його фрагментарність та недостатню ефективність у контексті попередження екологічних ризиків. Необхідно розробити комплексний нормативно-правовий акт, який би врегульовував питання управління екологічними ризиками на всіх рівнях – від локального до національного.

2. Пріоритетність превентивного підходу. Регулювання екологічних ризиків має базуватися на принципі попередження шкоди довкіллю. Це передбачає впровадження механізмів оцінки екологічних ризиків на етапі планування господарської діяльності, обов'язковість проведення екологічної експертизи та оцінки впливу на довкілля.

3. Посилення відповідальності за екологічні правопорушення. З метою зниження рівня екологічних ризиків необхідно вдосконалити механізми юридичної відповідальності, зокрема адміністративної, кримінальної та цивільно-правової. Особливу увагу слід приділити забезпеченню відшкодування шкоди, завданої довкіллю.

4. Інтеграція міжнародних стандартів. Урахування міжнародного досвіду та імплементація міжнародних стандартів у національне законодавство сприятимуть підвищенню ефективності регулювання екологічних ризиків. Особливо важливим є дотримання положень Орхуської конвенції, Паризької угоди та інших міжнародно-правових актів.

5. Залучення громадськості до процесу регулювання екологічних ризиків. Активна участь громадянського суспільства у прийнятті рішень, що стосуються охорони довкілля, є важливим елементом демократичного управління екологічними ризиками. Це включає доступ до інформації, участь у громадських слуханнях та можливість оскарження рішень, які можуть спричинити шкоду довкіллю.

6. Розвиток екологічної освіти та правосвідомості. Формування екологічної культури серед населення сприятиме зниженню рівня екологічних ризиків через відповідальне ставлення до природи та дотримання екологічного законодавства.

Таким чином, регулювання екологічних ризиків є багатогранним процесом, який потребує системного підходу та взаємодії між державними органами, підприємствами, громадськістю та міжнародними організаціями. Запропоновані у першому розділі теоретико-правові засади можуть стати основою для подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання у

цій сфері, що сприятиме забезпеченню екологічної безпеки та сталого розвитку суспільства.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ У ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз законодавства України у сфері екологічного захисту

Екологічна проблематика стала однією з ключових тем сучасного правового регулювання, оскільки збереження довкілля є невід'ємною складовою сталого розвитку суспільства. В Україні питання екологічного захисту регулюється низкою законодавчих актів, які спрямовані на забезпечення екологічної безпеки, раціонального природокористування та сталого розвитку. У цьому підрозділі буде здійснено аналіз основних аспектів екологічного законодавства України з урахуванням наукових досліджень провідних фахівців у цій галузі.

Екологічний захист є одним із ключових аспектів забезпечення сталого розвитку держави, оскільки стан довкілля безпосередньо впливає на здоров'я населення, економічний розвиток та якість життя. У цьому контексті законодавство України у сфері екологічного захисту відіграє важливу роль у формуванні правових механізмів охорони природи, раціонального використання природних ресурсів та попередження екологічних катастроф.

Екологічне законодавство України базується на Конституції України, яка в статті 50 гарантує кожному право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Це право також включає доступ до інформації про стан навколишнього середовища та можливість його захисту. Основним актом, що регулює екологічні відносини, є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), який встановлює основні принципи екологічної політики, права й обов'язки громадян і суб'єктів господарювання у сфері охорони природи.

Крім цього, важливе місце займають спеціальні закони, що регулюють окремі аспекти екологічного захисту, зокрема:

- Закон України «Про охорону атмосферного повітря»;

- Закон України «Про тваринний світ»;
- Закон України «Про природно-заповідний фонд України»;
- Закон України «Про відходи»;
- Закон України «Про оцінку впливу на довкілля».

Ці нормативно-правові акти створюють правову основу для здійснення державної екологічної політики, спрямованої на збереження природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Незважаючи на значний обсяг нормативно-правових актів, існує низка проблем, які ускладнюють ефективне застосування екологічного законодавства в Україні. До основних проблем можна віднести:

1. Фрагментарність законодавства. Екологічні норми розпорошені між різними законами та підзаконними актами, що створює складнощі у їхньому застосуванні. Відсутність єдиного кодифікованого акту, такого як Екологічний кодекс, обмежує системність правового регулювання.

2. Недосконалість механізмів реалізації. Часто законодавчі норми не супроводжуються чіткими механізмами реалізації, що призводить до їх декларативності. Наприклад, оцінка впливу на довкілля нерідко виконується формально, без належного врахування реальних екологічних ризиків.

3. Недостатній рівень відповідальності за порушення. Санкції за порушення екологічного законодавства часто є недостатніми для запобігання шкоді довкіллю. Наприклад, штрафи за забруднення атмосферного повітря чи водних ресурсів не відповідають реальному розміру завданих збитків.

4. Відсутність належного фінансування. Багато екологічних програм залишаються нереалізованими через недостатнє фінансування як з боку держави, так і з боку приватних інвесторів.

5. Низький рівень екологічної свідомості населення. Попри наявність правових механізмів, громадяни часто не використовують свої права у сфері екологічного захисту через недостатню обізнаність або байдужість до питань охорони природи.

Україна є учасником багатьох міжнародних договорів у сфері охорони

навколишнього середовища, таких як Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотський протокол, Паризька угода тощо. Крім того, Україна ратифікувала Організацію конвенцію, яка гарантує доступ до інформації про стан довкілля, участь громадськості у прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань довкілля.

У рамках співпраці з Європейським Союзом Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати своє екологічне законодавство до стандартів ЄС. Це передбачає імплементацію таких директив, як Директива про оцінку впливу на довкілля (2011/92/ЄС), Директива про промислові викиди (2010/75/ЄС) тощо. Однак процес гармонізації законодавства є тривалим і потребує значних ресурсів.

Для підвищення ефективності правового регулювання у сфері екологічного захисту в Україні необхідно вжити низку заходів:

1. Кодифікація екологічного законодавства. Прийняття Екологічного кодексу дозволить систематизувати нормативно-правові акти та усунути їх суперечності.

2. Посилення відповідальності за порушення. Введення більш жорстких санкцій за забруднення довкілля та інші екологічні правопорушення стимулюватиме дотримання законодавства.

3. Розвиток механізмів громадського контролю. Залучення громадськості до моніторингу стану довкілля та прийняття екологічно значущих рішень сприятиме прозорості та підзвітності влади.

4. Підвищення фінансування екологічних програм. Необхідно забезпечити належне фінансування природоохоронних заходів як за рахунок державного бюджету, так і шляхом залучення інвестицій.

5. Освітні програми з екології. Підвищення рівня екологічної свідомості населення через освітні кампанії та програми є важливим кроком для формування відповідального ставлення до природи.

Екологічне законодавство України є важливим інструментом забезпечення охорони навколишнього середовища та сталого розвитку суспільства. Однак для

його ефективного функціонування необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних із фрагментарністю норм, недосконалістю механізмів реалізації та недостатнім рівнем фінансування. Удосконалення законодавчої бази у поєднанні з міжнародним досвідом та активною участю громадськості сприятиме покращенню стану довкілля та забезпеченню екологічної безпеки в Україні.

Основи екологічного права України закладені в Конституції України, де закріплено право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля (стаття 50). Як зазначає В.І. Андрейцев у своїй праці «Екологічне право. Курс лекцій» (1996), екологічне право є комплексною галуззю, яка поєднує норми різних правових систем для забезпечення ефективного захисту навколишнього середовища. Автор підкреслює, що розвиток екологічного законодавства повинен враховувати як національні, так і міжнародні стандарти, зокрема директиви Європейського Союзу [18].

Г.В. Анісімова у своїй монографії «Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини» (2019) звертає увагу на необхідність гармонізації екологічного права України з природно-правовими принципами. Зокрема, авторка наголошує, що сучасне екологічне законодавство повинно ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, міжпоколінної справедливості та збалансованості інтересів суспільства і природи [19].

Одним із ключових документів у сфері екологічного регулювання є Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (2019) [20]. Цей документ визначає стратегічні цілі та завдання державної політики у сфері охорони довкілля, серед яких зменшення рівня забруднення, підвищення енергоефективності та сприяння переходу до «зеленої» економіки. Ю.Т. Боровик, Ю.В. Єлагін та О.М. Полякова у статті «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України» (2020) зазначають, що імплементація принципів «зеленої економіки» є важливим кроком до зменшення екологічних ризиків та підвищення конкурентоспроможності української економіки [21].

Ще одним важливим аспектом є імплементація Директиви 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради про відходи [22]. План її імплементації передбачає розробку ефективної системи управління відходами, що сприятиме зменшенню їх негативного впливу на довкілля. Як зазначають М.І. Бублик та М.Р. Бей у своїй роботі (2016), впровадження таких інструментів є необхідним для трансформації економіки України у соціально орієнтовану систему [23].

Одним із найбільших викликів для України є забруднення атмосферного повітря, особливо в промислових регіонах. Як зазначають Е.М. Білецька, Н.М. Онул та В.І. Ніконенко (2018) [24], металургійні підприємства є значним джерелом забруднення, що безпосередньо впливає на стан здоров'я населення. У цьому контексті важливим є посилення контролю за викидами забруднюючих речовин та стимулювання підприємств до впровадження екологічно чистих технологій.

Ю.В. Бурих і С.Ф. Марова (2014) пропонують використовувати концепцію «еколого-економічної системи», яка враховує взаємозв'язок між економічними та екологічними факторами. Такий підхід дозволяє більш ефективно оцінювати ризики та розробляти політику, спрямовану на їх мінімізацію [25].

Для подальшого вдосконалення правового регулювання у сфері екології в Україні необхідно враховувати кілька ключових аспектів:

1. Посилення міжнародного співробітництва: Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами дозволить забезпечити більш ефективний захист довкілля.

2. Розвиток «зеленої економіки»: Впровадження інноваційних технологій та стимулювання екологічно відповідального бізнесу сприятиме зменшенню негативного впливу на природу.

3. Забезпечення ефективного контролю: Необхідно удосконалити механізми моніторингу та відповідальності за порушення екологічного законодавства.

4. Підвищення екологічної свідомості населення: Освіта та інформування громадян про важливість охорони довкілля є ключовими для формування

відповідального ставлення до природи.

Екологічне законодавство України перебуває у процесі активного розвитку та адаптації до сучасних викликів. Аналіз наукових праць та нормативно-правових актів свідчить про значний потенціал для вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Реалізація стратегічних цілей державної екологічної політики, впровадження принципів «зеленої економіки» та посилення міжнародного співробітництва сприятимуть забезпеченню сталого розвитку країни та збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

2.2. Екологічні стандарти та їх впровадження у промисловості

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів питання впровадження екологічних стандартів у промисловості набуває особливого значення. Ефективне регулювання забруднення навколишнього середовища є одним із ключових аспектів сталого розвитку, що передбачає гармонізацію економічного зростання з охороною довкілля. У цьому підрозділі ми торкнемося аналізу наукових підходів до впровадження екологічних стандартів у промисловості, розглянуто основні правові та економічні механізми, а також оцінено їхню ефективність на основі досліджень провідних науковців.

Екологічна безпека є однією з ключових складових національної безпеки будь-якої держави. В умовах сучасного розвитку суспільства, коли антропогенний вплив на довкілля досягає критичних меж, забезпечення екологічної безпеки стає пріоритетним завданням для державних органів. Згідно з Конституцією України (стаття 16), держава зобов'язана забезпечувати екологічну безпеку та підтримувати екологічну рівновагу на території України. У цьому контексті важливим є розуміння ролі державних органів у формуванні, реалізації та контролі екологічної політики.

Державні органи виконують низку функцій, спрямованих на захист довкілля та забезпечення екологічної безпеки. До них належать:

1. Нормотворча діяльність. Державні органи розробляють і впроваджують

законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують екологічну діяльність. У цьому контексті важливу роль відіграють закони України, такі як Закон «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», «Про відходи» та інші. Нормативна база створює правові механізми для регулювання природокористування, охорони природи та запобігання екологічним загрозам.

2. Контроль та нагляд. Важливою функцією державних органів є здійснення контролю за дотриманням екологічного законодавства. Для цього створено спеціалізовані органи, такі як Державна екологічна інспекція України, яка здійснює моніторинг стану довкілля, перевіряє дотримання екологічних норм підприємствами та організаціями, а також накладає санкції за порушення.

3. Розробка та реалізація державних програм. Уряд України розробляє довгострокові та короткострокові програми, спрямовані на покращення стану довкілля. Наприклад, Державна стратегія екологічної політики до 2030 року визначає пріоритети у сфері охорони навколишнього середовища та адаптації до змін клімату.

4. Інформаційно-просвітницька діяльність. Одним із завдань держави є підвищення екологічної свідомості громадян. Це досягається шляхом проведення освітніх кампаній, публікації інформації про стан довкілля та залучення громадськості до участі в екологічних ініціативах.

5. Міжнародна співпраця. Оскільки екологічні проблеми часто мають транскордонний характер, держава бере участь у міжнародних угодах і конвенціях, таких як Паризька угода про зміну клімату, Конвенція про біорізноманіття тощо. Це дозволяє координувати зусилля з іншими країнами та отримувати технічну і фінансову допомогу.

Для підвищення ефективності діяльності державних органів у сфері забезпечення екологічної безпеки необхідно:

1. Посилити фінансування природоохоронних заходів шляхом збільшення бюджетного фінансування та залучення інвестицій.

2. Запровадити сучасні технології моніторингу стану довкілля, зокрема

використання супутникових даних і автоматизованих систем спостереження.

3. Підвищити відповідальність за порушення екологічного законодавства шляхом удосконалення системи адміністративних і кримінальних санкцій.

4. Активізувати співпрацю з громадськими організаціями та залучати громадян до участі в процесах прийняття рішень.

5. Розширити міжнародну співпрацю для впровадження найкращих практик у сфері охорони довкілля.

Європейський Союз (ЄС) є одним із провідних суб'єктів міжнародного права, який активно впроваджує ефективні механізми екологічного регулювання. Його нормативно-правова база, стратегічні ініціативи та інституційні механізми слугують зразком для багатьох країн світу, включаючи Україну, у питаннях охорони довкілля та сталого розвитку.

Екологічне законодавство ЄС базується на Договорі про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), зокрема на статтях 191–193. Ці положення визначають основні принципи екологічної політики ЄС, серед яких:

1. Принцип запобігання шкоді довкіллю. Цей принцип вимагає вжиття превентивних заходів для уникнення потенційних екологічних ризиків.

2. Принцип «забруднювач платить». Він передбачає, що витрати на усунення шкоди довкіллю повинні покриватися особою чи організацією, яка спричинила забруднення.

3. Принцип сталого розвитку. Усі заходи мають спрямовуватися на забезпечення балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям та екологічною стійкістю.

Основними джерелами екологічного права ЄС є регламенти, директиви, рішення та рекомендації. Регламенти мають пряму дію в усіх державах-членах, тоді як директиви встановлюють цілі, яких країни повинні досягти через адаптацію свого національного законодавства.

ЄС є світовим лідером у впровадженні заходів щодо скорочення викидів парникових газів. У рамках Європейської зеленої угоди (European Green Deal) поставлено амбітну мету – досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. Для

цього створено систему торгівлі квотами на викиди парникових газів (EU ETS), яка є ефективним економічним інструментом зниження забруднення.

Водна рамкова директива (2000/60/EC) є основоположним документом у сфері управління водними ресурсами в ЄС. Вона встановлює правові рамки для досягнення «доброго екологічного стану» водних об'єктів та сприяє інтегрованому підходу до управління річковими басейнами.

ЄС активно впроваджує заходи для охорони природних екосистем через мережу Natura 2000 – систему природоохоронних територій, яка охоплює близько 18% суходолу ЄС та 6% його морської площі. Основою для цього є Директива про птахів (2009/147/EC) та Директива про оселища (92/43/EEC).

Директива про відходи (2008/98/EC) встановлює ієрархію поводження з відходами, де пріоритетом є їх запобігання, повторне використання та переробка. Особливу увагу приділяють небезпечним відходам та пластику, впроваджуючи суворі норми щодо їх утилізації.

Регламент REACH (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) є одним із найсуворіших у світі інструментів контролю за використанням хімічних речовин. Його мета – забезпечити високу ступінь захисту здоров'я людини та довкілля.

Реалізація екологічної політики ЄС забезпечується через низку інституцій, серед яких:

1. Європейська комісія – розробляє законодавчі ініціативи та контролює їх виконання.
2. Європейський парламент і Рада ЄС – приймають правові акти у сфері охорони довкілля.
3. Європейське агентство з навколишнього середовища (EEA) – здійснює моніторинг стану довкілля та надає аналітичну підтримку для прийняття рішень.
4. Суд Європейського Союзу – забезпечує дотримання екологічного законодавства шляхом розгляду спорів.

Роль державних органів у забезпеченні екологічної безпеки є ключовою для сталого розвитку суспільства та збереження природного середовища для

майбутніх поколінь. Ефективна реалізація функцій цих органів потребує комплексного підходу, що включає нормативно-правове регулювання, контроль, фінансування та активну участь громадськості. Лише за умови тісної співпраці всіх зацікавлених сторін можна досягти високого рівня екологічної безпеки в Україні.

Одним із фундаментальних документів, що регулює використання водних ресурсів в Україні, є Водний кодекс України (1995) [26]. Згідно з цим нормативно-правовим актом, встановлюються вимоги до скидання забруднювальних речовин у водні об'єкти, а також принципи раціонального використання водних ресурсів. Васьковець Л.А. та Уberman В.І. у своїй праці звертають увагу на необхідність удосконалення еколого-правових принципів регулювання скидання забруднювальних речовин, наголошуючи на важливості адаптації українського законодавства до європейських стандартів (Васьковець, Уberman, 2021) [27].

Європейський досвід у сфері екологічного регулювання є важливим орієнтиром для України. Зокрема, Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики передбачає комплексний підхід до управління водними ресурсами, що базується на принципах сталого розвитку. Також Директива 2004/35/ЄС визначає механізми екологічної відповідальності за попередження та ліквідацію наслідків шкоди, завданої навколишньому середовищу. Ці документи є важливими орієнтирами для розробки національних стандартів і політик у сфері охорони довкілля.

Сталий розвиток є концепцією, яка поєднує економічні, соціальні та екологічні аспекти. Як зазначають Гетьман А.П. та Анісімова Г.В., правове забезпечення сталого розвитку в Україні потребує інтеграції екологічних стандартів у всі сфери економіки та суспільного життя (Гетьман, Анісімова, 2017) [28]. Одним із ключових інструментів у цьому напрямі є впровадження еколого-економічних систем, які враховують взаємозв'язок між економічними процесами та станом навколишнього середовища.

Сучасний етап розвитку суспільства супроводжується стрімким

зростанням промислового виробництва, яке, водночас, є основним джерелом забруднення навколишнього середовища. У зв'язку з цим питання екологічної безпеки набуває особливого значення, а розробка та впровадження екологічних стандартів стають ключовими інструментами для досягнення сталого розвитку.

Екологічні стандарти – це нормативно-правові акти або технічні регламенти, які встановлюють вимоги до діяльності суб'єктів господарювання з метою зменшення негативного впливу на довкілля. Вони охоплюють широкий спектр аспектів, включаючи контроль за викидами забруднюючих речовин, управління відходами, збереження природних ресурсів та використання енергоефективних технологій.

Законодавча база екологічних стандартів в Україні формується на основі міжнародних угод, таких як Паризька кліматична угода, а також відповідно до директив Європейського Союзу, що є частиною інтеграційного процесу нашої держави.

Основні принципи впровадження екологічних стандартів можна назвати такі:

1. Принцип запобігання забрудненню. Впровадження екологічних стандартів спрямоване на попередження негативного впливу на довкілля ще на етапі планування промислових процесів.

2. Принцип «забруднювач платить». Цей принцип передбачає відповідальність підприємств за відшкодування шкоди, завданої екосистемам, а також стимулює їх до впровадження екологічно безпечних технологій.

3. Принцип сталого розвитку. Екологічні стандарти мають забезпечувати баланс між економічним зростанням і збереженням природного середовища.

4. Прозорість і доступність інформації. Забезпечення громадськості доступом до інформації про стан навколишнього середовища та виконання екологічних норм сприяє підвищенню відповідальності підприємств.

Незважаючи на важливість екологічних стандартів, їх впровадження у промисловості стикається з низкою викликів:

1. Фінансові витрати. Перехід на екологічно безпечні технології часто

вимагає значних інвестицій, що може бути проблематичним для підприємств, особливо малого та середнього бізнесу.

2. Недосконалість законодавчої бази. У багатьох випадках екологічні норми залишаються недостатньо деталізованими або не відповідають сучасним вимогам.

3. Низький рівень обізнаності. Часто бракує інформації та освітніх програм для промислових підприємств щодо переваг і необхідності дотримання екологічних стандартів.

4. Відсутність належного контролю. Недостатня ефективність контролюючих органів може призводити до ігнорування підприємствами встановлених норм.

Для забезпечення ефективного впровадження екологічних стандартів у промисловості необхідно вжити таких заходів:

1. Гармонізація законодавства з міжнародними нормами. Україна має продовжувати адаптацію своїх нормативно-правових актів до стандартів ЄС, зокрема щодо управління відходами, контролю за викидами парникових газів та енергоефективності.

2. Фінансова підтримка підприємств. Запровадження державних програм субсидування або пільгового кредитування для підприємств, які впроваджують екологічно чисті технології, сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

3. Освітні програми та підвищення кваліфікації. Проведення тренінгів, семінарів та інформаційних кампаній щодо важливості дотримання екологічних стандартів має стати пріоритетом як для держави, так і для бізнесу.

4. Посилення контролю та відповідальності. Необхідно вдосконалити механізми моніторингу й забезпечити суворе дотримання норм шляхом введення жорсткіших санкцій за їх порушення.

5. Інновації та наукові дослідження. Інвестування у розробку новітніх технологій, які дозволяють знизити рівень забруднення, сприятиме досягненню більш високих стандартів екологічної безпеки.

Екологічні стандарти є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку промисловості та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Їх ефективне впровадження потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавчої бази, фінансову підтримку бізнесу, підвищення рівня обізнаності та посилення контролю за виконанням норм. Лише за умови тісної співпраці між державою, бізнесом і громадськістю можна досягти реальних змін у сфері охорони довкілля та забезпечити екологічну безпеку країни в цілому.

Грабинський І.М. та Федунь Ю.Б. у своїх дослідженнях наголошують на важливості використання досвіду країн Європейського Союзу для реалізації політики сталого еколого-економічного розвитку в Україні (Грабинський, Федунь, 2010) [29]. Зокрема, вони звертають увагу на необхідність запровадження системи «зелених» стандартів у промисловості, що передбачає зменшення викидів парникових газів, впровадження енергоефективних технологій та раціональне використання природних ресурсів.

Сучасна промисловість стикається з численними викликами, пов'язаними з необхідністю зменшення негативного впливу на довкілля. У цьому контексті важливу роль відіграють інноваційні технології та підходи до управління. Наприклад, за результатами досліджень Дегтярової І.Б., Мельник О.І. та Бондар А.В., синергетичні ефекти еколого-економічних систем в умовах інформаційної економіки дозволяють забезпечити більш ефективне використання ресурсів та мінімізацію екологічних ризиків (Дегтярова, Мельник, Бондар, 2013) [30].

Особливу увагу слід звернути на потенціал штучного інтелекту (ШІ) у боротьбі зі змінами клімату та управлінні природними ресурсами. Lozo O. та Onishchenko O. зазначають, що використання ШІ може значно підвищити ефективність моніторингу стану навколишнього середовища, прогнозування екологічних ризиків і розробки стратегій їхнього попередження (Lozo, Onishchenko, 2021) [31]. Проте автори також наголошують на необхідності врахування етичних аспектів під час впровадження таких технологій [32].

Попри значний прогрес у розробці та впровадженні екологічних

стандартів, існують численні виклики, які потребують вирішення. Одним із них є необхідність забезпечення належного контролю за дотриманням екологічних норм. Як зазначає Nowakowski M., розвиток правових норм у сфері охорони довкілля має супроводжуватися створенням ефективних механізмів їхньої реалізації та моніторингу (Nowakowski, 2007) [33].

Ще одним важливим аспектом є підвищення рівня екологічної свідомості серед представників промисловості та суспільства загалом. Як наголошують Meadows D.H., Meadows D.L., Randers J., Behrens W.W. III у своєму відомому дослідженні «Межі зростання», сталий розвиток можливий лише за умови зміни парадигми мислення людства щодо використання природних ресурсів і ставлення до довкілля (Meadows et al., 1972) [34].

Впровадження екологічних стандартів у промисловості є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку України. Аналіз праць провідних науковців дозволяє виділити ключові напрями вдосконалення еколого-правового регулювання: адаптація національного законодавства до європейських стандартів, інтеграція інноваційних технологій у промисловість та підвищення рівня екологічної свідомості населення.

Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити тісну взаємодію між державними органами влади, бізнесом і громадянським суспільством. Лише спільними зусиллями можливо створити умови для ефективного функціонування екологічних стандартів і мінімізації негативного впливу промисловості на навколишнє середовище.

Попри значні досягнення, ЄС стикається з низкою викликів у сфері екологічного регулювання. Серед них – необхідність адаптації до нових екологічних загроз, таких як мікропластик чи цифрове забруднення, а також забезпечення балансу між економічними інтересами держав-членів і глобальними екологічними цілями.

Водночас, досвід ЄС демонструє важливість комплексного підходу до вирішення екологічних проблем, який включає поєднання правових інструментів, економічних стимулів та громадської участі.

Екологічне регулювання в Європейському Союзі є прикладом ефективної системи правового забезпечення охорони довкілля. Використання принципів сталого розвитку, інноваційних механізмів регулювання та залучення громадянського суспільства дозволяє ЄС залишатися лідером у боротьбі з глобальними екологічними викликами. Досвід Європейського Союзу може стати цінним орієнтиром для України в контексті її інтеграції до європейського правового простору та вдосконалення власної системи екологічного регулювання.

2.3. Роль державних органів у забезпеченні екологічної безпеки

Екологічна безпека є однією з ключових складових національної безпеки будь-якої держави, зокрема України. У сучасних умовах, враховуючи наслідки військових дій, глобальні зміни клімату та інтенсивну антропогенну діяльність, забезпечення екологічної безпеки потребує ефективного функціонування державних органів, які мають здійснювати управління в цій сфері. У статті розглядається роль державних органів у реалізації екологічної політики України, а також аналізуються підходи до вирішення екологічних проблем на основі наукових праць і нормативно-правових актів.

Забезпечення екологічної безпеки в Україні ґрунтується на положеннях Конституції України, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 402-р), а також інших нормативно-правових актів. Згідно з Концепцією, основними завданнями держави є зменшення рівня промислового забруднення, впровадження сучасних екологічних стандартів та інтеграція європейських принципів у національне законодавство [35].

Як зазначає І. Казанчук, використання європейського досвіду у сфері адміністративно-правового регулювання охорони довкілля може стати важливим кроком для України. Зокрема, необхідним є впровадження чітких

стандартів якості навколишнього природного середовища та механізмів їх реалізації (Казанчук І., 2012) [36]. Це дозволить не лише підвищити рівень екологічної безпеки, але й адаптувати національне законодавство до вимог ЄС.

Державні органи відіграють ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки через розробку та реалізацію відповідної політики. В Україні функціонують такі органи, як Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, Державна екологічна інспекція, органи місцевого самоврядування, які взаємодіють у межах еколого-економічної системи.

Згідно з дослідженнями О.К. Кузьменка, еколого-економічна система є комплексною структурою, яка включає взаємодію природних, економічних і соціальних компонентів. Ефективність її функціонування залежить від здатності державних органів забезпечувати баланс між економічним розвитком і охороною довкілля (Кузьменко О.К., 2012) [37]. О.О. Каленська також наголошує на важливості інтегрованого підходу до управління еколого-економічними системами на регіональному рівні, що сприяє сталому розвитку регіонів (Каленська О.О., 2010) [38].

Окрему увагу слід приділити питанням відновлення України після військових дій з урахуванням принципів «зеленого» розвитку. У аналітичній записці «Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі» зазначається, що післявоєнне відновлення має стати можливістю для модернізації економіки, впровадження енергоефективних технологій та розвитку відновлюваних джерел енергії [39]. Державні органи повинні відігравати провідну роль у координації цих процесів, залученні міжнародних інвестицій і забезпеченні прозорості використання ресурсів.

Н.Р. Кобецька у своїй праці проводить порівняльно-правовий аналіз систем планування охорони довкілля в Україні та Польщі. Досвід Польщі може бути корисним для України в контексті розробки стратегій «зеленого» відновлення, оскільки базується на чітких правових механізмах і багаторівневому плануванні (Кобецька Н.Р., 2021) [40]. Зокрема, важливим є впровадження інтегрованих систем управління відходами та моніторингу стану

довкілля.

Екологічне право є фундаментальною основою для реалізації державної політики у сфері охорони довкілля. Як зазначає В.В. Костицький, сучасне екологічне право України повинно бути спрямоване на забезпечення сталого розвитку, запобігання екологічним правопорушенням і підвищення рівня екологічної культури населення (Костицький В.В., 2012) [41]. Це вимагає створення ефективної системи контролю за дотриманням екологічного законодавства, а також посилення відповідальності за його порушення.

У контексті інтеграції до ЄС Україна повинна адаптувати своє законодавство до норм і стандартів ЄС. Як зазначено у навчальному посібнику «Екологічна політика і право ЄС», одним із ключових принципів є принцип «забруднювач платить», який передбачає економічну відповідальність за заподіяну шкоду довкіллю (Ладиченко В.В. та ін., 2019) [42]. Впровадження цього принципу в українське законодавство сприятиме не лише зменшенню забруднення, але й формуванню екологічно відповідальної поведінки серед суб'єктів господарювання.

Державні органи відіграють вирішальну роль у забезпеченні екологічної безпеки через розробку й реалізацію відповідної політики, нормативно-правового регулювання та координацію міжсекторальної взаємодії. У сучасних умовах особливого значення набуває впровадження принципів сталого розвитку та адаптація національного законодавства до стандартів ЄС.

Для ефективного забезпечення екологічної безпеки необхідно посилити інституційну спроможність державних органів, впровадити сучасні механізми моніторингу та контролю за станом довкілля, а також забезпечити прозорість і підзвітність у прийнятті рішень. Лише за умови комплексного підходу до вирішення екологічних проблем Україна зможе забезпечити сталий розвиток і зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь.

Отже, у процесі дослідження правового регулювання екологічних ризиків у промисловості України було встановлено, що сучасна система правового забезпечення екологічної безпеки в цій сфері характеризується як низкою

позитивних аспектів, так і значними прогалинами, які потребують подальшого вдосконалення.

По-перше, варто відзначити, що чинне законодавство України містить основні засади регулювання екологічних ризиків у промисловості. Зокрема, Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», «Про оцінку впливу на довкілля» та інші нормативно-правові акти створюють правову основу для запобігання та мінімізації негативного впливу промислових об'єктів на довкілля. Проте ефективність їх реалізації залишається недостатньою через низку системних проблем.

По-друге, було виявлено, що основною причиною високого рівня екологічних ризиків у промисловості є недостатній рівень виконання норм законодавства. Це зумовлено як недосконалістю механізмів контролю та нагляду з боку держави, так і низьким рівнем екологічної свідомості суб'єктів господарювання. Відсутність чітких економічних стимулів для впровадження екологічно безпечних технологій також є однією з причин повільного прогресу в цьому напрямі.

По-третє, аналіз міжнародного досвіду свідчить про необхідність гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами у сфері екологічної безпеки. Зокрема, впровадження принципів сталого розвитку, розширення застосування механізмів екологічного страхування та відповідальності за шкоду довкіллю може значно підвищити ефективність правового регулювання в Україні.

Крім того, важливим аспектом є розвиток інституційної спроможності державних органів, відповідальних за контроль та моніторинг екологічних ризиків. Відсутність належного технічного забезпечення, кваліфікованих кадрів та фінансування створює значні перешкоди для реалізації екологічної політики.

На основі проведеного аналізу можна запропонувати такі рекомендації для вдосконалення правового регулювання екологічних ризиків у промисловості України:

1. Удосконалення законодавчої бази: необхідно розробити та прийняти

нові нормативно-правові акти, які враховуватимуть сучасні виклики та загрози у сфері екологічної безпеки. Особливу увагу слід приділити питанням регулювання поведінки із небезпечними відходами, контролю за викидами парникових газів та охорони водних ресурсів.

2. Гармонізація з міжнародними стандартами: інтеграція європейських норм і стандартів у національне законодавство сприятиме підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності української промисловості на світовому ринку.

3. Розвиток механізмів економічного стимулювання: створення сприятливих умов для впровадження екологічно чистих технологій, зокрема через податкові пільги, грантові програми чи субсидії, може стати важливим кроком до зменшення екологічних ризиків.

4. Посилення державного контролю: необхідно забезпечити ефективну роботу органів екологічного нагляду шляхом підвищення їхньої технічної оснащеності та професійної підготовки кадрів.

5. Підвищення рівня екологічної свідомості: варто активно впроваджувати інформаційно-просвітницькі програми серед населення та суб'єктів господарювання з метою формування відповідального ставлення до довкілля.

Таким чином, вирішення проблеми ефективного правового регулювання екологічних ризиків у промисловості України потребує комплексного підходу, який охоплюватиме як вдосконалення законодавства, так і розвиток інституційних, економічних та освітніх механізмів. Лише за умови скоординованих дій держави, бізнесу та громадськості можливе досягнення сталого розвитку промисловості із забезпеченням належного рівня екологічної безпеки.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз законодавства України у сфері екологічного захисту

Європейський Союз (ЄС) є одним із світових лідерів у сфері екологічного регулювання. Його підхід до охорони довкілля базується на принципах сталого розвитку, гармонізації законодавства та інтеграції екологічних стандартів у всі сфери діяльності. Україна, як держава, що прагне до євроінтеграції, активно адаптує своє законодавство до вимог ЄС у цій сфері. У цьому підрозділі розглядається досвід ЄС у сфері екологічного регулювання, аналізуються ключові наукові праці, які висвітлюють цей процес, та оцінюється їхній вплив на розвиток українського законодавства.

Одним із ключових аспектів екологічного регулювання ЄС є гармонізація законодавства між країнами-членами. Згідно з документом «Overview of the Status of Harmonizing the Ukrainian Legislation with the EU Requirements and the Baseline Plan for Harmonization of Ukraine's legislation with the EU laws» (Ukraine, 2011) [43], процес гармонізації передбачає впровадження загальних стандартів та принципів, які забезпечують ефективний захист довкілля. Таблиця відповідності (Table of Concordance) демонструє ступінь адаптації українського законодавства до норм ЄС, що є важливим кроком у напрямку інтеграції [44].

У контексті екологічного регулювання важливо також враховувати економічні аспекти. Як зазначають Porter M. та Linde C. у своїй роботі «Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship» (Journal of Economic Perspectives, 1995) [45], екологічні стандарти можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності бізнесу через стимулювання інноваційних рішень. Цей підхід є основою для багатьох директив ЄС у сфері охорони довкілля.

Принцип сталого розвитку є центральним елементом екологічної політики ЄС. У роботі Rakoczy B. «Procesowy wymiar zasady zrównoważonego rozwoju» (Białostockie Studia Prawnicze, 2015) [46] наголошується на необхідності інтеграції цього принципу в процесуальне право. Сталий розвиток передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними інтересами, що є фундаментом для створення ефективної системи екологічного регулювання.

У монографії «Realization of Sustainable Development Principle in Environmental Legal Relations: Legislation and Law Enforcement Practice in Ukraine» (2022) під редакцією Н. Кобецької, З. Яремак та Л. Данилюк детально аналізується впровадження принципу сталого розвитку в Україні. Автори підкреслюють важливість законодавчих змін та ефективної правозастосовної практики для забезпечення сталого розвитку [47].

Європейська Зелена Угода («The European Green Deal») є стратегічним документом, який визначає основні напрямки екологічної політики ЄС на період 2019–2024 років. Її мета полягає у досягненні кліматичної нейтральності до 2050 року шляхом впровадження інноваційних технологій, зменшення викидів парникових газів та переходу до циркулярної економіки. Ця угода є важливим орієнтиром для України у процесі адаптації свого законодавства до стандартів ЄС [48].

Паризька угода («The Paris Agreement») також відіграє ключову роль у формуванні глобальної екологічної політики. Вона встановлює обов'язкові цілі щодо зменшення викидів CO₂ та підтримує міжнародну співпрацю у боротьбі зі зміною клімату. Україна, як учасник цієї угоди, зобов'язана інтегрувати її положення у своє законодавство [49].

Екологічне регулювання значно впливає на розвиток окремих галузей економіки. Наприклад, у дослідженні Stedman A. i Green K. «Annual Survey of Mining Companies: 2017» (Fraser Institute, 2018) [50] аналізується вплив екологічних стандартів на добувну промисловість. Автори зазначають, що впровадження жорстких екологічних вимог стимулює компанії до використання більш чистих технологій та зменшення негативного впливу на довкілля.

У роботі Sunghyok Ro та ін. «Green mining policy for environmental protection and sustainable development» (IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science, 2020) розглядається концепція «зеленого видобутку», яка базується на принципах сталого розвитку. Ця концепція може бути корисною для України в контексті реформування гірничої галузі.

Досвід Європейського Союзу у сфері екологічного регулювання є важливим прикладом для України у процесі адаптації свого законодавства до європейських стандартів. Гармонізація законодавства, впровадження принципу сталого розвитку та інтеграція міжнародних угод, таких як Паризька угода та Європейська Зелена Угода, сприяють створенню ефективної системи охорони довкілля.

Наукові праці, розглянуті в цьому підрозділі, підкреслюють важливість комплексного підходу до екологічного регулювання, який враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти. Україна має значний потенціал для впровадження інноваційних рішень та інтеграції міжнародного досвіду в національну правову систему.

Ефективна реалізація цих принципів сприятиме не лише охороні довкілля, але й забезпеченню сталого розвитку країни в цілому.

Попри значні досягнення, ЄС стикається з низкою викликів у сфері екологічного регулювання. Серед них – необхідність адаптації до нових екологічних загроз, таких як мікропластик чи цифрове забруднення, а також забезпечення балансу між економічними інтересами держав-членів і глобальними екологічними цілями.

Водночас, досвід ЄС демонструє важливість комплексного підходу до вирішення екологічних проблем, який включає поєднання правових інструментів, економічних стимулів та громадської участі.

Екологічне регулювання в Європейському Союзі є прикладом ефективної системи правового забезпечення охорони довкілля. Використання принципів сталого розвитку, інноваційних механізмів регулювання та залучення громадянського суспільства дозволяє ЄС залишатися лідером у боротьбі з

глобальними екологічними викликами. Досвід Європейського Союзу може стати цінним орієнтиром для України в контексті її інтеграції до європейського правового простору та вдосконалення власної системи екологічного регулювання.

3.2. Механізми контролю за дотриманням екологічних стандартів у промисловості

У сучасних умовах зростання промислового виробництва проблема забезпечення дотримання екологічних стандартів набуває особливого значення. Екологічна безпека є ключовим елементом сталого розвитку, а ефективні механізми контролю за виконанням екологічних норм у промисловості є необхідною умовою для збереження довкілля та здоров'я населення. У цьому підрозділі розглядаються правові аспекти механізмів контролю за дотриманням екологічних стандартів, зокрема на основі аналізу праць провідних українських дослідників.

Контроль за дотриманням екологічних стандартів у промисловості є важливим елементом забезпечення сталого розвитку, охорони навколишнього середовища та захисту прав громадян на безпечне довкілля. У сучасному світі, де промислове виробництво є основним джерелом забруднення, ефективні механізми контролю мають ключове значення для мінімізації негативного впливу на екосистеми.

Основою для здійснення контролю за дотриманням екологічних стандартів є законодавчі акти, які визначають вимоги до промислових підприємств щодо охорони довкілля. В Україні такими документами є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про відходи», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та низка інших нормативно-правових актів.

Ці закони встановлюють обов'язки суб'єктів господарювання щодо дотримання екологічних стандартів, регламентують процедури екологічної

оцінки, моніторингу та звітності, а також передбачають відповідальність за порушення екологічного законодавства.

Реалізація механізмів контролю за дотриманням екологічних стандартів покладається на спеціалізовані органи державної влади. В Україні таку функцію виконує Державна екологічна інспекція, яка здійснює перевірки діяльності підприємств, проводить моніторинг стану довкілля та вживає заходів щодо усунення виявлених порушень.

Крім того, важливу роль відіграють органи місцевого самоврядування, які забезпечують контроль на локальному рівні, а також громадські організації та незалежні експерти, які сприяють прозорості процесів і підвищують рівень обізнаності населення щодо екологічних питань.

На думку Малишевої Н.Р., європейський принцип субсидіарності є важливим орієнтиром для України у процесі реформування системи управління охороною довкілля. У своїй праці «Європейський принцип субсидіарності та децентралізація управління в сфері охорони довкілля в Україні» (2017) авторка наголошує на важливості децентралізації як способу забезпечення ефективного контролю за дотриманням екологічних стандартів. Принцип субсидіарності передбачає, що рішення мають прийматися на найнижчому рівні управління, здатному ефективно вирішувати проблему. У контексті екологічного контролю це означає, що органи місцевого самоврядування повинні мати належні повноваження та ресурси для здійснення моніторингу і контролю за промисловими підприємствами [51].

Децентралізація сприяє підвищенню прозорості та оперативності контролю, оскільки місцеві органи краще розуміють специфіку регіональних екологічних проблем. Однак авторка також зазначає, що децентралізація потребує чіткої координації між різними рівнями управління та розробки ефективних механізмів співпраці [51].

У науково-практичному коментарі до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (2017), підготовленому Малишевою Н.Р. та Єрофєєвим М.І., детально проаналізовано правові механізми

забезпечення екологічної безпеки. Закон встановлює основні принципи охорони довкілля, серед яких: пріоритетність екологічної безпеки, запобіжний підхід до використання природних ресурсів, а також обов'язковість дотримання екологічних стандартів [52].

Одним із ключових механізмів контролю є державний екологічний моніторинг, який включає систематичне спостереження за станом довкілля, оцінку впливу промислових об'єктів на навколишнє середовище та розробку заходів щодо усунення негативних наслідків. Закон також передбачає можливість залучення громадськості до процесу контролю, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності заходів.

Контроль за дотриманням екологічних стандартів здійснюється за допомогою таких інструментів:

1. Оцінка впливу на довкілля (ОВД) – процедура, що передбачає аналіз можливих екологічних наслідків діяльності підприємства ще на етапі планування. Вона є обов'язковою для реалізації проектів, які можуть мати значний вплив на навколишнє середовище.

2. Екологічний моніторинг – систематичне спостереження за станом довкілля з метою виявлення змін, спричинених діяльністю підприємств. Моніторинг охоплює контроль за якістю повітря, води, ґрунтів, а також рівнем шумового забруднення.

3. Екологічний аудит – незалежна перевірка відповідності діяльності підприємства вимогам екологічного законодавства. Цей інструмент дозволяє ідентифікувати ризики та розробити заходи для їх мінімізації.

4. Система дозвільної документації – передбачає отримання підприємством дозволів на викиди забруднюючих речовин, скиди у водні об'єкти та утилізацію відходів. Наявність таких дозволів підтверджує відповідність діяльності підприємства встановленим нормативам.

5. Санкції за порушення екологічного законодавства – включають адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність. Наприклад, штрафи, відшкодування завданих збитків чи навіть припинення діяльності підприємства

у разі систематичних порушень.

Марченко О.І. та Мамалига В.О. у своїй статті «Зелена економіка: теоретичні аспекти» (2019) [53] аналізують концепцію «зеленої» економіки як перспективний напрямок розвитку промисловості з урахуванням екологічних стандартів. Впровадження принципів «зеленої» економіки передбачає використання технологій, які мінімізують негативний вплив на довкілля, а також стимулювання підприємств до переходу на екологічно чисте виробництво.

Автори наголошують, що для ефективного впровадження принципів «зеленої» економіки необхідно створити сприятливе законодавче середовище, яке включає систему стимулів для підприємств, що впроваджують екологічні інновації. Зокрема, йдеться про податкові пільги, доступ до фінансових ресурсів для модернізації виробництва та державну підтримку досліджень у сфері екології [53].

Мельник Р. у праці «Профілактика злочинів та правопорушень: німецький досвід та українські реалії» (2009) [54] акцентує увагу на необхідності профілактики порушень екологічного законодавства. Автор аналізує досвід Німеччини, де профілактика злочинів у сфері охорони довкілля базується на комплексному підході, що включає як правові, так і соціальні механізми.

У контексті українських реалій Мельник пропонує посилити контроль за дотриманням екологічних стандартів через запровадження суворих санкцій за їх порушення, а також активізувати інформаційно-просвітницьку діяльність серед підприємств і населення. Особливу увагу слід приділити формуванню екологічної культури як ключового елементу профілактики правопорушень [55].

Аналіз праць українських дослідників свідчить про важливість комплексного підходу до контролю за дотриманням екологічних стандартів у промисловості. Ефективність такого контролю залежить від взаємодії державних органів, місцевого самоврядування, громадськості та бізнесу. Децентралізація управління, впровадження принципів «зеленої» економіки, посилення законодавчої бази та профілактика порушень є ключовими елементами системи екологічного регулювання.

Україна має значний потенціал для вдосконалення механізмів екологічного контролю, зокрема через адаптацію європейських практик і створення стимулюючих умов для промислових підприємств. Реалізація цих заходів сприятиме збереженню природного середовища та забезпеченню сталого розвитку країни.

Механізми контролю за дотриманням екологічних стандартів у промисловості є невід'ємною складовою ефективної екологічної політики. Їх вдосконалення сприятиме зменшенню негативного впливу промислового виробництва на довкілля, забезпеченню сталого розвитку та підвищенню якості життя населення. Для досягнення цих цілей необхідна консолідація зусиль держави, бізнесу та громадськості задля побудови системи екологічного контролю, яка відповідатиме сучасним викликам і потребам суспільства.

3.3. Роль громадянського суспільства та бізнесу у зниженні екологічних ризиків

Екологічні ризики, пов'язані зі зміною клімату, забрудненням довкілля, деградацією природних ресурсів та іншими екологічними викликами, є одними з ключових загроз сучасності. У цьому контексті особливу роль відіграють громадянське суспільство та бізнес, які спільно з державними органами можуть значно вплинути на зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля.

У сучасних умовах глобалізації, техногенного розвитку та зростаючого антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище питання зниження екологічних ризиків стає одним із ключових завдань для держави, громадянського суспільства та бізнесу. Ефективна взаємодія цих суб'єктів є запорукою досягнення сталого розвитку та забезпечення екологічної безпеки.

Громадянське суспільство є важливим суб'єктом екологічного права, який забезпечує контроль за дотриманням екологічного законодавства та сприяє формуванню екологічно свідомого суспільства. Його діяльність охоплює

широкий спектр ініціатив: від моніторингу екологічних показників до активної участі у формуванні політики.

Законодавство України передбачає низку механізмів, які дозволяють громадянам впливати на екологічну політику. Наприклад, відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», громадяни мають право брати участь у громадських слуханнях, ініціювати екологічні експертизи та подавати пропозиції до органів влади. Крім того, міжнародні договори, такі як Орхуська конвенція, закріплюють право громадськості на доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті рішень та доступ до правосуддя в екологічних питаннях.

Громадські організації часто виступають ініціаторами судових процесів проти суб'єктів господарювання, які порушують екологічні норми. Такі дії сприяють не лише відновленню справедливості, але й формуванню прецедентів, які можуть слугувати основою для подальшого удосконалення екологічного законодавства.

Бізнес відіграє ключову роль у формуванні екологічного середовища, адже саме підприємницька діяльність часто є джерелом значних екологічних ризиків. Однак водночас бізнес має великий потенціал для впровадження інноваційних рішень, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля.

Законодавство України встановлює жорсткі вимоги до суб'єктів господарювання щодо дотримання екологічних стандартів. Наприклад, стаття 17 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зобов'язує підприємства впроваджувати екологічно безпечні технології та здійснювати заходи з попередження забруднення. Крім того, Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за недотримання природоохоронних норм.

Громадянське суспільство виступає важливим суб'єктом у формуванні екологічної політики та контролі за її реалізацією. Відповідно до досліджень Мешеніної Н.В. та Марехи І.С., громадські організації та спільноти відіграють ключову роль у створенні ефективних еколого-економічних систем, які

спрямовані на збереження природних ресурсів та мінімізацію екологічних ризиків (Мешеніна, Мареха, 2010) [56]. Завдяки громадському контролю та активній участі у процесах прийняття рішень, вдається забезпечити прозорість діяльності органів влади та підприємств, а також стимулювати впровадження екологічно безпечних технологій.

Громадські організації також сприяють підвищенню екологічної свідомості населення через освітні програми, екологічні акції та кампанії. Наприклад, участь громадськості у моніторингу стану довкілля дозволяє оперативно реагувати на випадки порушення природоохоронного законодавства. Згідно з «Оглядом стану забруднення навколишнього природного середовища на території України у 2018 році» [57], залучення громадян до моніторингових програм сприяє більш точному виявленню джерел забруднення та оцінці його рівня.

Бізнес-сектор є одним із найбільших джерел антропогенного навантаження на природне середовище. Водночас він має значний потенціал для впровадження інноваційних рішень, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля. Як зазначає Г.В. Мороз у своїй монографії, ефективна взаємодія публічних і приватних інтересів є важливою умовою для забезпечення екологічної безпеки (Мороз, 2022) [58]. Зокрема, через механізми державно-приватного партнерства можна досягти балансу між економічними інтересами бізнесу та потребами суспільства у чистому довкіллі.

Одним із ефективних інструментів є впровадження систем екологічного менеджменту на підприємствах, які дозволяють оптимізувати виробничі процеси, мінімізувати відходи та зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферу. Важливим аспектом є також розробка і впровадження методик розрахунку відшкодування збитків за наднормативні викиди, що стимулює підприємства до дотримання екологічних стандартів (Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України №639, 2008) [59].

Бізнес також може активно долучатися до фінансування екологічних проектів, таких як рекультивація земель, відновлення біорізноманіття чи

модернізація інфраструктури для зменшення шкідливих викидів. У цьому контексті важливою є роль корпоративної соціальної відповідальності, яка передбачає інтеграцію екологічних принципів у бізнес-стратегії компаній.

Ефективне зниження екологічних ризиків можливе лише за умови тісної співпраці між громадянським суспільством, бізнесом і державними структурами. Зокрема, держава повинна забезпечувати правові та економічні механізми для стимулювання екологічно відповідальної поведінки. Як зазначено у дослідженнях Г.В. Мороза, важливим аспектом є створення правових умов для інтеграції приватних і публічних інтересів у сфері охорони довкілля (Мороз, 2022) [60].

Разом із тим, громадянське суспільство може виступати як посередник між бізнесом і державою, сприяючи формуванню ефективної екологічної політики. Наприклад, через громадські слухання можна забезпечити врахування думки населення при прийнятті рішень щодо розміщення нових виробничих об'єктів чи впровадження інфраструктурних проектів.

Бізнес, у свою чергу, має не лише дотримуватися законодавчих вимог, але й активно впроваджувати інновації для зменшення свого екологічного сліду. У цьому контексті важливою є підтримка з боку держави у вигляді податкових пільг чи грантового фінансування для підприємств, що впроваджують екологічно безпечні технології.

Попри значний потенціал співпраці між громадянським суспільством і бізнесом, існує низка викликів, які потребують вирішення. Серед них можна виділити низький рівень екологічної свідомості населення, недостатню прозорість діяльності підприємств та обмеженість фінансових ресурсів громадських організацій.

Для подолання цих проблем необхідно вдосконалювати законодавчу базу, розвивати механізми державно-приватного партнерства у сфері екології та підвищувати рівень освіти у питаннях сталого розвитку. Крім того, важливо забезпечити ефективний контроль за дотриманням екологічного законодавства як з боку держави, так і з боку громадськості.

Роль громадянського суспільства та бізнесу у зниженні екологічних ризиків є надзвичайно важливою в умовах сучасних викликів. Громадські організації сприяють підвищенню екологічної свідомості населення та контролю за діяльністю підприємств і держави. Бізнес, у свою чергу, має значний потенціал для впровадження інноваційних рішень та фінансування екологічних проєктів.

Ефективна взаємодія між громадянським суспільством, бізнесом і державою дозволить створити умови для сталого розвитку та забезпечення екологічної безпеки. У цьому контексті важливою є розробка комплексного підходу до управління екологічними ризиками, який враховує інтереси всіх зацікавлених сторін.

Роль громадянського суспільства та бізнесу у зниженні екологічних ризиків є надзвичайно важливою. Їхня співпраця дозволяє не лише ефективніше реагувати на сучасні виклики, але й формувати нові підходи до вирішення екологічних проблем. Лише об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін може забезпечити сталий розвиток та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

3.4. Перспективи гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами

Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами є важливим аспектом забезпечення сталого розвитку, інтеграції України у світову спільноту та досягнення високих екологічних стандартів. Україна, як держава, яка прагне до європейської інтеграції, зобов'язана адаптувати своє законодавство до міжнародних норм та принципів, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. У контексті екологічного законодавства ця гармонізація має особливе значення, враховуючи глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, забрудненням навколишнього середовища та необхідністю збереження природних ресурсів.

В українському законодавстві вже зроблено низку кроків у напрямку

гармонізації з міжнародними стандартами. Зокрема, варто звернути увагу на такі нормативно-правові акти:

1. Положення про Державну екологічну інспекцію України (Указ Президента України № 454/2011) [61] визначає функціонування державного органу, відповідального за контроль у сфері охорони довкілля. Цей документ є важливим елементом у забезпеченні виконання екологічних норм та стандартів.

2. Закон України від 30.06.2023 № 3220-IX про внесення змін до законів щодо «зеленої» трансформації енергетичної системи України є прикладом інтеграції принципів сталого розвитку в енергетичну політику держави [62]. Закон спрямований на зменшення викидів парникових газів та впровадження відновлюваних джерел енергії.

3. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі через порушення законодавства про охорону водних ресурсів (наказ № 220 від 30 червня 2011 року) [63] є інструментом для забезпечення відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю. Вона відповідає принципам «забруднювач платить», що є основою міжнародного екологічного права.

4. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України № 443-р) [64] є стратегічним документом, який враховує глобальні екологічні виклики та орієнтований на досягнення Цілей сталого розвитку.

5. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (№ 2697-VIII) [65] встановлює довгострокові пріоритети у сфері охорони довкілля та впровадження екологічно орієнтованих підходів до управління природними ресурсами.

6. Програма зеленого відновлення промисловості України на 2024-2028 роки, розроблена за підтримки міжнародних організацій, є прикладом інтеграції міжнародного досвіду у національну політику для забезпечення сталого розвитку промисловості.

Незважаючи на позитивні зрушення, процес гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами стикається з низкою викликів:

1. Недостатність фінансування: Для впровадження багатьох екологічних ініціатив потрібні значні фінансові ресурси, які часто є обмеженими.

2. Недосконалість інституційної бази: Відсутність ефективного механізму контролю за виконанням екологічного законодавства може знижувати його результативність.

3. Низький рівень обізнаності населення: Для успішної реалізації екологічних норм необхідна активна участь громадянського суспільства, що вимагає підвищення рівня екологічної освіти та культури.

4. Інституційна координація: Гармонізація законодавства потребує узгодженості між різними державними органами та їхньої співпраці із міжнародними партнерами.

Для подолання зазначених викликів та успішної гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами необхідно:

1. Посилити міжнародну співпрацю: Залучення міжнародних організацій та партнерів може сприяти передачі найкращих практик і забезпеченню фінансової підтримки.

2. Розробити ефективні механізми контролю: Створення незалежних органів моніторингу та посилення відповідальності за порушення екологічного законодавства сприятиме його дотриманню.

3. Інвестувати в освіту та просвітництво: Підвищення рівня обізнаності населення щодо екологічних питань сприятиме формуванню відповідального ставлення до природних ресурсів.

4. Впроваджувати інноваційні технології: Використання сучасних технологій у сфері енергетики, промисловості та управління відходами сприятиме зменшенню негативного впливу на довкілля.

5. Розробити детальні плани дій для реалізації стратегій: Наприклад, Національний план дій з охорони навколишнього середовища має супроводжуватися конкретними індикаторами та строками виконання.

Гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами є не лише вимогою часу, але й необхідною умовою для забезпечення сталого

розвитку країни. Аналіз чинного законодавства свідчить про наявність значного прогресу в цьому напрямку, однак залишаються виклики, які потребують комплексного підходу для їх подолання. Лише за умови активної співпраці держави, громадянського суспільства та міжнародної спільноти Україна зможе досягти високих стандартів у сфері охорони довкілля та стати гідним учасником глобальної екологічної системи.

Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами є важливим елементом інтеграції України до світової спільноти. У контексті сучасних викликів, включаючи екологічні, економічні та соціальні аспекти, адаптація правових норм до міжнародних вимог стає пріоритетом для забезпечення сталого розвитку та дотримання міжнародних зобов'язань.

Україна, як держава-учасниця численних міжнародних угод, зобов'язана дотримуватися принципів і стандартів, що встановлюються цими документами. Як зазначає Є.П. Суєтнов у своїй праці, Україна має міжнародно-правові зобов'язання щодо збереження та відновлення природних екосистем, а також впровадження екосистемного підходу до управління природними ресурсами (Суєтнов Є.П., 2021) [66]. Це вимагає від України не лише формального виконання взятих на себе зобов'язань, але й активного впровадження інноваційних підходів до природоохоронної діяльності.

Важливим документом у цьому контексті є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає адаптацію українського законодавства до екологічних стандартів ЄС (Угода про асоціацію, 2014). Зокрема, це стосується регулювання скидання забруднювальних речовин у водні об'єкти, що є важливим елементом охорони водних ресурсів. Як зазначають В.І. Уберман та Л.А. Васьковець, адаптація таких норм вимагає врахування як технічних, так і правових аспектів, що дозволить забезпечити ефективність їх імплементації (Уберман В. І., Васьковець Л. А., 2022) [67].

Попри значний прогрес у гармонізації законодавства, існують численні виклики у процесі імплементації європейських екологічних понять в українську правову систему. В.І. Уберман та Л.А. Васьковець у своїй статті наголошують на

необхідності чіткого визначення базових екологічних понять та їх відповідності європейським стандартам (Уberman В. І., Васьковець Л. А., 2020) [67]. Зокрема, це стосується таких понять, як «сталий розвиток», «екосистемний підхід» та «зелене відновлення».

Крім того, важливою складовою є забезпечення еколого-економічної безпеки підприємств. Як зазначають О.Л. Фещенко та Н.В. Каменева, впровадження сучасних механізмів оцінки впливу промислових підприємств на навколишнє середовище є ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку (Фещенко О.Л., Каменева Н.В., 2016) [68]. Це потребує не лише вдосконалення законодавства, але й активної співпраці між державними органами, бізнесом та громадськістю.

Одним із важливих аспектів гармонізації законодавства є узгодження інтересів різних сторін у процесі прийняття рішень. Як зазначає З.В. Яремак, інституційні принципи відіграють ключову роль у вирішенні еколого-правових конфліктів (Яремак З.В., 2022) [69]. Це включає забезпечення прозорості, участі громадськості та врахування думки всіх зацікавлених сторін.

У свою чергу, принципи екологічного права, які були досліджені Л.Л. Чаусовою ще в кінці 1990-х років, залишаються актуальними й сьогодні (Чаусова Л.Л., 1998) [70]. Вони становлять основу для розробки ефективного законодавства, що відповідає міжнародним стандартам.

Одним із актуальних напрямків гармонізації законодавства є впровадження принципів «зеленої» економіки. Як зазначають О.С. Чмир та Н.П. Захаркевич, «зелена» економіка базується на принципах сталого розвитку, раціонального використання ресурсів і мінімізації негативного впливу на довкілля (Чмир О.С., Захаркевич Н.П., 2013) [71]. У цьому контексті підписання Україною Програми зеленого відновлення промисловості на 2024–2028 роки спільно з UNIDO є важливим кроком до реалізації цих принципів (Україна та UNIDO, 2023) [72].

Гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами є складним і багатограним процесом, що вимагає комплексного підходу та

активної взаємодії всіх зацікавлених сторін. Аналіз праць провідних науковців і практиків свідчить про значний потенціал для подальшого розвитку цієї сфери. Однак для досягнення успіху необхідно забезпечити не лише нормативну адаптацію, але й ефективну імплементацію прийнятих норм у практику.

Подальші дослідження та співпраця на міжнародному рівні сприятимуть зміцненню правових основ сталого розвитку України та її інтеграції до глобального правового простору.

Отже, узагальнюючи аналіз шляхів вдосконалення правового регулювання екологічних ризиків в Україні можемо сказати таке.

Екологічні ризики є однією з найсерйозніших проблем сучасності, що вимагає комплексного підходу до їх правового регулювання. Аналізуючи сучасний стан законодавства України у сфері екологічної безпеки, можна зробити низку висновків, які спрямовані на вдосконалення правового регулювання екологічних ризиків.

1. Недостатність нормативно-правової бази. Законодавство України у сфері екологічної безпеки потребує суттєвого оновлення та адаптації до сучасних викликів. Наявні нормативні акти не завжди враховують специфіку нових екологічних загроз, таких як зміни клімату, деградація ґрунтів та забруднення водних ресурсів. Важливим кроком є гармонізація національного законодавства з міжнародними екологічними стандартами, зокрема з нормами Європейського Союзу.

2. Проблеми імплементації законодавства. Навіть за наявності відповідних нормативних актів їх виконання залишається на низькому рівні. Основними причинами цього є відсутність ефективного механізму контролю за дотриманням екологічного законодавства, недостатнє фінансування екологічних програм та низький рівень обізнаності громадян щодо своїх екологічних прав.

3. Необхідність посилення відповідальності за порушення екологічного законодавства. Чинна система санкцій за екологічні правопорушення є недостатньо суворою, щоб запобігати порушенням. Доцільно запровадити більш жорсткі адміністративні та кримінальні санкції, а також стимулювати

застосування економічних механізмів відповідальності, таких як екологічні податки та компенсаційні фонди.

4. Розвиток превентивних механізмів. Правове регулювання екологічних ризиків має бути орієнтоване на попередження негативних наслідків, а не лише на їх ліквідацію. Це вимагає створення ефективної системи моніторингу стану навколишнього середовища, проведення екологічної експертизи та оцінки впливу на довкілля перед реалізацією будь-яких проектів.

5. Розширення участі громадськості. Громадський контроль є важливим елементом забезпечення дотримання екологічного законодавства. Необхідно створити умови для активної участі громадян у процесах прийняття рішень, пов'язаних із використанням природних ресурсів та охороною довкілля.

6. Інтеграція цифрових технологій у правове регулювання. Використання сучасних інформаційних технологій може значно підвищити ефективність управління екологічними ризиками. Зокрема, створення єдиної електронної платформи для обліку екологічних даних, автоматизація процесів моніторингу та звітності сприятиме оперативному реагуванню на загрози.

7. Міжнародна співпраця. Для ефективного вирішення глобальних екологічних проблем необхідна тісна взаємодія України з міжнародними організаціями та державами-партнерами. Участь у міжнародних екологічних програмах і конвенціях сприятиме впровадженню передових практик у національне законодавство.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що вдосконалення правового регулювання екологічних ризиків в Україні є складним, але вкрай необхідним завданням. Комплексний підхід до вирішення цієї проблеми, який включає оновлення законодавчої бази, підвищення ефективності її імплементації, розвиток превентивних механізмів і стимулювання громадської участі, сприятиме забезпеченню екологічної безпеки держави та сталому розвитку суспільства в цілому.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів дозволить не лише зменшити ризики для навколишнього середовища, але й підвищити рівень

правової культури суспільства та забезпечити гармонійний розвиток України в умовах сучасних глобальних викликів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, що полягають у такому.

Екологічні ризики у промисловості становлять одну з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства. Інтенсивний розвиток промислового виробництва, з одного боку, сприяє економічному зростанню, а з іншого – створює серйозні загрози для довкілля та здоров'я населення. У зв'язку з цим правове регулювання екологічних ризиків набуває особливого значення як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Екологічний ризик у промисловості можна визначити як потенційну загрозу або шкоду, яку діяльність підприємств може завдати навколишньому середовищу, природним ресурсам чи здоров'ю людей. До основних джерел екологічних ризиків належать викиди забруднюючих речовин у повітря, скиди у водні об'єкти, утворення промислових відходів, а також аварії на виробничих об'єктах.

Правове регулювання екологічних ризиків спрямоване на їхнє попередження, мінімізацію та ліквідацію наслідків. Це досягається через встановлення нормативів, проведення оцінки впливу на довкілля (ОВД), впровадження екологічних стандартів та санкцій за порушення екологічного законодавства.

В Україні питання екологічної безпеки регулюються рядом нормативно-правових актів, серед яких ключовими є Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», а також Кодекс про надра та Водний кодекс України.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (ОВД) є одним із найважливіших інструментів попередження екологічних ризиків. Він зобов'язує суб'єктів господарювання проводити оцінку екологічних наслідків своєї діяльності ще на етапі планування проєктів. Такий підхід дозволяє виявити потенційні загрози для довкілля та вжити заходів для їхнього усунення або

мінімізації.

Україна також активно працює над гармонізацією свого законодавства з європейськими стандартами у сфері екологічної безпеки. Зокрема, це стосується імплементації положень Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди та інших нормативних актів Європейського Союзу. Проте, незважаючи на прогрес у законодавчій сфері, практична реалізація екологічних норм в Україні залишається викликом через недостатнє фінансування, слабкий контроль і корупційні ризики.

На міжнародному рівні питання екологічної безпеки регулюються багатьма угодами, конвенціями та протоколами. Одним із ключових документів є Орхуська конвенція (1998 р.), яка забезпечує доступ до екологічної інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя у питаннях, що стосуються довкілля. Україна ратифікувала цю конвенцію у 1999 році, що стало важливим кроком до забезпечення прозорості у сфері екологічного управління.

Важливу роль відіграє також Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.) та Паризька угода (2015 р.), які зобов'язують держави-учасниці вживати заходів для скорочення викидів парникових газів та адаптації до змін клімату. У контексті промисловості це означає необхідність впровадження енергоефективних технологій і переходу до використання відновлюваних джерел енергії.

Європейський Союз демонструє високий рівень правового регулювання екологічних ризиків через впровадження жорстких стандартів і вимог до підприємств. Наприклад, Директива про промислові викиди встановлює обов'язкові норми щодо запобігання забрудненню та контролю за ним. Усі підприємства, що здійснюють діяльність із потенційними екологічними ризиками, повинні отримати відповідний дозвіл і дотримуватися визначених умов.

Незважаючи на значний прогрес у розвитку екологічного законодавства, Україна стикається з численними викликами у сфері правового регулювання

екологічних ризиків. Серед основних проблем можна виділити:

1. Недостатній рівень виконання законодавства: Багато підприємств уникають дотримання екологічних норм через слабкий контроль з боку держави.
2. Низький рівень фінансування: Недостатність коштів на модернізацію виробництва та впровадження екологічно чистих технологій.
3. Недосконалість механізмів відповідальності: Санкції за порушення екологічного законодавства часто не є достатньо суворими для стримування порушень.
4. Відсутність належної участі громадськості: Хоча законодавство передбачає участь громадян у прийнятті рішень щодо екологічно значущих проєктів, на практиці цей механізм працює недостатньо ефективно.

Для подолання цих проблем необхідно вжити низку заходів. По-перше, слід посилити контроль за дотриманням екологічного законодавства через удосконалення роботи відповідних органів і запровадження сучасних технологій моніторингу. По-друге, необхідно стимулювати підприємства до впровадження інноваційних технологій через податкові пільги або інші економічні механізми. По-третє, важливо підвищити рівень екологічної свідомості громадян і забезпечити їхню активну участь у процесах прийняття рішень.

Отже, правове регулювання екологічних ризиків у промисловості є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища. Україна має значний потенціал для вдосконалення цієї сфери через адаптацію найкращих міжнародних практик і посилення внутрішніх механізмів контролю та відповідальності. Лише за умови ефективної взаємодії держави, бізнесу та громадськості можливо досягти високого рівня екологічної безпеки та забезпечити гармонійний розвиток суспільства й економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barczak A. Kontrola podmiotów korzystających ze środowiska, Warszawa: Wolters Kluwer, 2020. 270 s.
2. Bazylińska-Nagler J. Integracja wymogów ochrony środowiska w unijnej współpracy rozwojowej. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2022. Nr 9. S. 11–18.
3. Czerwińska-Koral K. Podstawy prawne i realizacja zasady zrównoważonego rozwoju w Polsce na przykładzie programu rozwoju obszarów wiejskich. *Roczniki administracji i prawa*. Rok XX. 2020. Z. 4. S. 61–70.
4. Hilson G. Pollution prevention and cleaner production in the mining industry: An analysis of current issues. *Journal of Cleaner Production*. 2000. Vol. 8/2, pp. 119–126.
5. Jenkins H., Yakovleva N. Corporate social responsibility in the mining industry: Exploring trends in social and environmental disclosure. *Journal of Cleaner Production*. 2006. Vol. 14/3-4, pp. 271–284.
6. Korzeniowski P. Zasady prawne ochrony środowiska. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010. 545 s.
7. Lozo O., Onishchenko O. The Potential Role of the Artificial Intelligence in Combating Climate Change and Natural Resources Management: Political, Legal and Ethical Challenges. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2021. No. 4 (3). P. 111–131.
8. Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J., Behrens W.W. III. The Limits to Growth: A Report to The Club of Rome on the Predicament of Mankind. New York: Universe Books, 1972. 205 p.
9. Nowakowski M. Rozwój zasad polskiego prawa ochrony środowiska – uwagi na tle porównawczym. *Państwo i Społeczeństwo*. 2007. Nr 4. S. 41–60.
10. Overview of the Status of Harmonizing the Ukrainian Legislation with the EU Requirements and the Baseline Plan for Harmonization of Ukraine’s legislation with the EU laws. Ukraine, 2011. Table of Concordance. URL: [https:// mepr.gov.ua/ files/docs/2000%2060%20%D0%84%D0%A1.pdf](https://mepr.gov.ua/files/docs/2000%2060%20%D0%84%D0%A1.pdf).

11. Porter M., Linde C. Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*. 1995. Vol. 9/4, pp. 97–118.
12. Prawo ochrony środowiska / Marek Górski (red.). 3 wydanie. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2018. 838 s.
13. Rakoczy B. Procesowy wymiar zasady zrównoważonego rozwoju. *Białostockie Studia Prawnicze*. 2015. Z. 18. S. 35–44.
14. Realization of Sustainable Development Principle in Environmental Legal Relations: Legislation and Law Enforcement Practice in Ukraine: monograph / Editors N. Kobetska, Z. Yaremak, L. Danyliuk. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 2022. 226 p.
15. Roliński M. Z problematyki zasad ochrony środowiska. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2014. Vol. 21. S. 145–155.
16. Stedman A., Green K. Annual Survey of Mining Companies: 2017. Fraser Institute, Vancouver. 2018. URL: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/survey-of-mining-companies-2017.pdf>.
17. Sunghyok Ro et al. Green mining policy for environmental protection and sustainable development. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*. 2020. Vol. 474 022024 doi: 10.1088/1755-1315/474/2/022024.
18. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
19. The Paris Agreement. URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>.
20. Андрейцев В. Право екологічної безпеки: навч. та наук-практ. посіб. К.: «Знання-Прес». 2006. 332 с.
21. Андрейцев В.І. Екологічне право. Курс лекцій: навч. посібник для юрид. фак. вузів. Київ: Вен турі, 1996. 208 с.
22. Анісімова Г.В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини: монографія. Харків: Право, 2019. 672 с.

23. Білецька Е. М. Онул Н. М., Ніконенко В. І. Металургійні підприємства як джерело забруднення атмосферного повітря та фактор ризику погіршення здоров'я населення. медичні перспективи. *Медичні перспективи*. 2018. Т. 23, № 3(1). С. 17-22.

24. Боровик Ю.Т., Єлагін Ю.В., Полякова О.М. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 75–83.

25. Бублик М.І., Бей М.Р. Особливості «зеленої» економіки та основні інструменти її трансформування в соціальноорієнтовану систему. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми економіки та управління. 2016. № 847. С. 29–34.

26. Бурих Ю.В., Марова С.Ф. Методичні підходи до визначення поняття «еколого-економічна система»: *Зб. наук. праць Донецького держуніверситету управління. Сер. Держуправління*. 2014. Т. 15. Вип. 291. С. 34-42.

27. Васьковець Л. А., Уberman В. І. Еколого-правові принципи та тенденції українського регулювання скидання забруднювальних речовин. *Екологічне право*. Вип. 1–4. 2021. С. 18–24.

28. Водний кодекс України. *Відомості ВР України*. № 24. 1995. Ст. 189.

29. Гетьман А.П., Анісімова Г. В. Деякі еколого-правові аспекти забезпечення сталого розвитку України. *Право та інновації*. 2017. № 3. С. 7–17.

30. Грабинський І.М., Федунь Ю.Б. Реалізація політики сталого еколого-економічного розвитку в країнах ЕС: досвід для України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 691. С. 327-333.

31. Дегтярова І.Б., Мельник О.І., Бондар А.В. Синергетичні ефекти еколого-економічних систем в умовах інформаційної економіки. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 3. С. 30-37.

32. Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text.

33. Директива 2004/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди» від 21 квітня 2004 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_965.
34. Екологічне право України. Академічний курс: підручник /за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2005. 848 с.
35. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2013. 432 с.
36. Загвойська Л.Д., Пелюх О.Р. Епістемологічний інструментарій дослідження еколого-економічних систем. *Наукові праці Лісівничої академії наук України*. 2019. № 18. С. 154- 163.
37. Зайчук О.В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 22–28.
38. Зелена таксономія в Україні. Звіт 2022. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/UNDP-UA-green-taxonomy-report-UKR.pdf>.
39. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка, Серпень 2022 р. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf.
40. Казанчук І. Можливості використання в Україні європейського досвіду адміністративно-правового закріплення і реалізації стандартів якості охорони навколишнього природного середовища. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. Дідоренка*. 2012. Вип. 4. С. 3–11.
41. Каленська О.О. Еколого-економічна система регіону: визначення, структура, взаємодії. *Вісник СумДУ. Сер. Економіка*. 2010. № 1. С.83-84.
42. Кобецька Н.Р. Планування охорони довкілля в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: зб. наук. статей*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. Вип. 56. С. 160–173.

43. Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення (схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 402-п). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2019%D1%80#Text>.

44. Костицький В.В. Екологічне право України: підручник. Дрогобич: Коло, 2012. 360 с.

45. Кузьменко О.К. Еколого-економічна система: поняття та структура. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. № 2. С. 217-221.

46. Ладиченко В.В., Гиренко І.В., Головка Л.О., Вітів В.А.К. Екологічна політика і право ЄС: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр НУБіП України. 2019. 363 с.

47. Малишева Н.Р. Європейський принцип субсидіарності та децентралізація управління в сфері охорони довкілля в Україні. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 265–275.

48. Малишева Н.Р., Єрофєєв М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків: Право, 2017. 416 с.

49. Марченко О.І., Мамалига В.О. «Зелена» економіка: теоретичні аспекти. *Східна Європа: економіка бізнес та управління*. 2019. № 6 (23). С. 535–541.

50. Мельник Р. Профілактика злочинів та правопорушень: німецький досвід та українські реалії. *Актуальні проблеми адміністративного законодавства України: шляхи його вдосконалення*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 5–6 червня 2009 р.). ПЮІ ЛьвДУВС. 2009. 152 с. С. 20–24.

51. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: наказ Міністерства охорони навкол. природи, середовища України від 10 груд. 2008 р. № 639. *Офіційний вісник України*. 2009 №5. С. 151.

52. Мешеніна Н.В., Мареха І.С. Аналіз підходів до визначення еколого-економічних систем. *Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях*: матеріали Другої наук.-практ. конф., 23-24 вересня 2010 р. Сімферополь: Фенікс, 2010. С.147-148.
53. Мороз Г.В. Взаємодія публічних і приватних інтересів в екологічному праві України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 353 с.
54. Огляд стану забруднення навколишнього природного середовища на території України у 2018 році. URL: http://www.cgo.kiev.ua/index.php?fn=u_zabrud&f=ukraine&p=1.
55. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (затв. Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
56. План імплементації Директиви 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради про відходи та скасування окремих Директив. URL: [http://www.menr.gov.ua/docs/activity-adaptation/Table%20of%20Concordance%20Waste%20 Framework.pdf](http://www.menr.gov.ua/docs/activity-adaptation/Table%20of%20Concordance%20Waste%20Framework.pdf).
57. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків: Право, 2008. 240 с.
58. Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України № 454 / 2011 від 13 квіт. 2011 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. С. 1260.
59. Правове регулювання відносин у сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні / За заг. ред. В. Г. Дідика. К., 2007. 579 с.
60. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30.06.2023 р. № 3220-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 82. Ст. 301.
61. Про затвердження змін до Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: наказ М-ва екології

та природ, ресурсів України від 30 черв. 2011 р. № 220. *Офіційний вісник України*. 2011. № 58. Ст. 2331.

62. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 р. № 443-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2021-%D1%80>.

63. Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел: наказ М-ва охорони навкол. природи, середовища України від 27 черв. 2006 р. № 309. *Офіційний вісник України*. 2006. №31. Ст. 2259.

64. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

65. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовт. 1992 р. № 2707-XII: за станом на 14 лип. 2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. С. 678.

66. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

67. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

68. Програма зеленого відновлення промисловості України на 2024-2028 роки. URL: [https:// www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Green%20industrial%20recovery%20programme%20for%20Ukraine%202024-2028_external_online%20%281%29.pdf](https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2024-08/UKR_Green%20industrial%20recovery%20programme%20for%20Ukraine%202024-2028_external_online%20%281%29.pdf).

69. Розум Р.І., Буряк М.В., Любезна І.В. Еколого-економічні системи: основні аспекти. *Науковий огляд*. Київ. 2015. № 6 (16). С. 33-49.

70. Сич К.О., Бугайчук В.В., Грабчук І.Ф. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-48>.

71. Суєтнов Є.П. До питання про визнання екосистемного підходу квінтесенціальним принципом екологічного права. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 92–113.

72. Суєтнов Є.П. Міжнародно-правові зобов'язання України щодо збереження і відновлення природних екосистем та впровадження екосистемного підходу. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 153. С. 56–80.

73. Уberman В. І, Васьковець Л. А.. Проблеми імплементації базових європейських екологічних понять. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. Р. 237 – 245. DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.1617>.

74. Уberman В. І., Васьковець Л. А. Адаптація українського правового регулювання скидання забруднювальних речовин до екологічного законодавства ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. № 71 (2022).

75. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

76. Україна та UNIDO підписали Програму зеленого відновлення промисловості України на 2024-2028 роки. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/0dc30b91-d3dd-476e-bb79-8eb317ed4d4f?lang=uk-UA&title=UkraineTaUnido>.

77. Фещенко О.Л., Каменева Н.В. Оцінка впливу діяльності металургійних підприємств на навколишнє природне середовище України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 2. С. 28-32.

78. Фещенко О.Л., Каменева Н.В. Теоретичні засади визначення поняття еколого-економічної безпеки підприємства. *Університетські наукові записки*. 2017. № 1. С. 223-231.

79. Чаусова Л.Л. Принципи екологічного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1998. 15 с.
80. Чмир О.С., Захаркевич Н.П. «Зелена» економіка: сутність, цілі та базові принципи. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 3 (33). С. 54–62.
81. Яремак З.В. Інституційні принципи узгодження інтересів в еколого-правовому конфлікті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2022. Вип. 71. С. 203–209.